

Εθνικό και Καποδιστριακό
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ & ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

“ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ και ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΠΟΥΔΕΣ”

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΗΠΑ-Ισραήλ: η στάση των δύο δυνάμεων
απέναντι στο Ιράν στις αρχές του 21^{ου} αιώνα**

Σύμπτωση ή Σύγκρουση;»

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Εκάβη Αθανασοπούλου

Θάλεια Κυριαζή

A.M.11413

Ιούνιος 2013

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή	3
Κεφάλαιο I Το Ιράν στις αρχές του 21ου αιώνα.....	5
Ισλάμ και Δημοκρατία	5
Οι Σχέσεις με τα Γειτονικά Κράτη και τις Ανερχόμενες Δυνάμεις.....	7
Η Στρατηγική Ασφαλείας του Ιράν	11
Κεφάλαιο II Σχέσεις ΗΠΑ – Ιράν: από την πολιτική της «διπλής ανάσχεσης» στη χρήση στρατιωτικών μέσων	15
Σχέσεις ΗΠΑ –Ιράν: από Σύμμαχοι Εχθροί – Τα Άλυτα Ζητήματα.....	15
Η Άμεση Εμπλοκή των ΗΠΑ στο Ιράν Αποτελεί Λύση;	21
Κεφάλαιο III Σχέσεις Ισραήλ – Ιράν: άσπονδοι εχθροί;.....	25
Σχέσεις Ισραήλ – Ιράν μετά την Ισλαμική Επανάσταση – Τα Άλυτα Ζητήματα	25
Η Άμεση Εμπλοκή του Ισραήλ στο Ιράν Αποτελεί Λύση;	29
Κεφάλαιο IV Οι ΗΠΑ και το Ισραήλ Απέναντι στο Ιράν	32
Η Διαλεκτική ΗΠΑ – Ισραήλ απέναντι στο Ιράν	33
Σύνοψη Συμπερασμάτων	45
Σημειώσεις	48
Βιβλιογραφία.....	52

Εισαγωγή

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου σηματοδότησε μια κάμψη στις σχέσεις ΗΠΑ – Ισραήλ, καθώς το εβραϊκό κράτος έπαψε να αποτελεί τον πολύτιμο σύμμαχο και προαπιστή των αμερικανικών συμφερόντων στη Μέση Ανατολή. Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, όμως, η «ειδική σχέση» ΗΠΑ – Ισραήλ διανύει μια νέα φάση αναθέρμανσης, με τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας και του ισλαμικού ριζοσπαστισμού να προκαλεί εκ νέου ταύτιση εθνικών συμφερόντων. Τα διαχρονικά αμερικανικά συμφέροντα στη Μέση Ανατολή εντοπίζονται στην απρόσκοπτη ροή του πετρελαίου σε λογικές τιμές στις διεθνείς αγορές, στην εξασφάλιση της ύπαρξης, της ανεξαρτησίας και της ακεραιότητας του κράτους του Ισραήλ, στην παρεμπόδιση διεξόδου ή ανάδειξης οποιασδήποτε άλλης κυρίαρχης δύναμης στην περιοχή και στην αποσόβηση οποιουδήποτε μεγάλου ριζοσπαστικού, επαναστατικού κινήματος που μπορεί να ανατρέψει τη σταθερότητα της Μέσης Ανατολής. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η σταθερή αντίδραση των ΗΠΑ στην πυρηνική ανάπτυξη του Ιράν που είναι βέβαιο ότι θα ανατρέψει την ισορροπία δυνάμεων στην περιοχή, ενώ παράλληλα αποτελεί «κυραξιακή απειλή» κατά του Εβραϊκού κράτους. Από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά οι ΗΠΑ έχουν βρεθεί αντιμέτωπες με πέντε διαφορετικές κρίσεις¹ στη Μέση Ανατολή που κάθε μια ενέπλεξε σταδιακά περισσότερο τα αμερικανικά συμφέροντα με την περιοχή. Οι Allin & Simon (2010) υποστηρίζουν ότι η ανάπτυξη του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος αποτελεί την έκρηξη στη Μέση Ανατολή που μπορεί να επηρεάσει άμεσα τα ζωτικά συμφέροντα των ΗΠΑ και να δημιουργήσει προβλήματα στις εξωτερικές και στις εσωτερικές προσδοκίες της κυβέρνησης Obama.

Η ταύτιση των αμερικανικών και των ισραηλινών εθνικών συμφερόντων συνιστά τον κεντρικό άξονα της σχέσης των δύο κρατών. Όσον αφορά στο Ιράν, η ταύτιση αυτή εξακολουθεί σε πολλά σημεία, αλλά η αντιμετώπιση της πυρηνικής απειλής είναι διαφορετική για την κάθε πλευρά. Διαπιστώνεται συγχρόνως σύμπτωση (αναγνώριση της ύπαρξης της πυρηνικής απειλής που τίθεται από το ιρανικό καθεστώς) και σύγκρουση (διαφορετική θεώρηση του χρόνου και του τρόπου αντιμετώπισής της) στην εξωτερική πολιτική των δύο δυνάμεων. Δεδομένης της ειδικής σχέσης ΗΠΑ – Ισραήλ, στην παρούσα ανάλυση θα επιχειρήσουμε να ερευνήσουμε τους παράγοντες που καθορίζουν τη διαφορετική στρατηγική αντιμετώπιση του Ιράν από τα δύο κράτη: η διαφορετική αντιμετώπιση του Ιράν από την Κυβέρνηση Obama σε σχέση με την προηγούμενη Κυβέρνηση Bush σχετίζεται με αλλαγή των αμερικανικών συμφερόντων στη Μέση Ανατολή ή με αλλαγή των ιδεολογικών καταβολών της κάθε ηγεσίας;

Σε ποιο βαθμό και με ποιο τρόπο η ισραηλινή πολιτική ηγεσία επηρεάζει την αμερικανική εξωτερική πολιτική; Ο ρόλος των ΗΠΑ έχει αλλάξει στη Μέση Ανατολή και πως επιδρά στις αποφάσεις της ισραηλινής πλευράς;

Στα ερωτήματα που τίθενται θα επιχειρήσουμε να απαντήσουμε, παρουσιάζοντας αρχικά το γενικό πλαίσιο των σχέσεων των τριών κρατών, ώστε να αναλυθεί η ιστορική διάσταση της πολιτικής τους. Μετά από μια σύντομη παρουσίαση της Ισλαμικής Δημοκρατίας στις αρχές του 21^{ου} αιώνα στο πρώτο Κεφάλαιο, αναλύονται οι σχέσεις του Ιράν με τις ΗΠΑ (Κεφάλαιο II) και στη συνέχεια με το Ισραήλ (Κεφάλαιο III). Στο τέταρτο μέρος παρουσιάζεται η διαλεκτική σχέση ΗΠΑ – Ισραήλ αναφορικά με το Ιρανικό καθεστώς και η αξιολόγηση της σύμπτωσης και της σύγκρουσης της στάσης των δύο κρατών. Στο τελευταίο μέρος γίνεται σύνοψη της ανάλυσης και των εξαγόμενων συμπερασμάτων.

Κεφάλαιο I

Το Ιράν στις αρχές του 21ου αιώνα

Το Ιράν αποτελεί «αίνιγμα» για το διεθνές σύστημα μετά την επανάσταση του 1979 και την κατάρρευση του Σάχη, καθώς χρησιμοποιώντας το Ισλάμ ως σύστημα σύγχρονης διακυβέρνησης ανέτρεψε την ισορροπία δυνάμεων στη Μέση Ανατολή. Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα τα ζητήματα που θέτει η Ισλαμική Δημοκρατία του Ιράν εντοπίζονται στην ανάπτυξη του πυρηνικού της προγράμματος, στην αυξανόμενη κοινωνική καταπίεση, στην υποστήριξη εξτρεμιστικών οργανώσεων και στην απειλητική ρητορική, δημιουργώντας ένα αρνητικό κλίμα τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Από στρατηγικής άποψης τα φυσικά σύνορα του Ιράν εδώ και χιλιετίες διαδραμάτισαν κεντρικό ρόλο στις πολιτικές, στρατιωτικές και οικονομικές εξελίξεις, ενώ το μοναδικό μείγμα ισλαμισμού και δημοκρατίας στο οποίο στηρίζεται μετά την επανάσταση μπορεί να επηρεάσει τις εξελίξεις σε ολόκληρο το μουσουλμανικό κόσμο. Ακόμη, το Ιράν διαθέτει από τις μεγαλύτερες στρατιωτικές δυνάμεις στη Μέση Ανατολή², σημαντικό οπλοστάσιο και στρατιωτικούς συμμάχους από τον Λίβανο μέχρι το Αφγανιστάν (Wright, 2010). Σημαντικό στοιχείο είναι ότι το 70% του συνολικού πληθυσμού των 77 εκατομμυρίων είναι κάτω από 30 χρόνων (Molavi, 2005). Τέλος, σε οικονομικό επίπεδο το Ιράν διαθέτει από τις πλουσιότερες πηγές πετρελαίου και φυσικού αερίου στον κόσμο, γεγονός που το καθιστά παγκόσμιο παίκτη στον τομέα της ενέργειας³ (Wright, 2010).

Ισλάμ και Δημοκρατία

Η *Ισλαμική Επανάσταση* εντάσσεται στις τρεις μεγάλες επαναστάσεις της σύγχρονης εποχής (μαζί με τη Γαλλική και τη Ρωσική), καθώς σηματοδότησε μια νέα εποχή στη Μέση Ανατολή (Wright, 2010). Η Ισλαμική Δημοκρατία, της οποίας εμπνευστής υπήρξε ο Khomeini, είναι ένα μεικτό σύστημα που εκχωρεί απόλυτη εξουσία στους κληρικούς, η οποία ταυτόχρονα λογοδοτεί και εκφράζει τη λαϊκή βούληση. Η ιδεολογική αυτή τάση εκφράζεται στο Ιρανικό Σύνταγμα, όπου συνδυάζονται στοιχεία δικαίου με την Ισλαμική Sharia. Κατά συνέπεια, η κυβερνητική οργάνωση έχει όλα τα στοιχεία μιας σύγχρονης δημοκρατίας – διαχωρισμός της εκτελεστικής, νομοθετικής και δικαστικής εξουσίας – αλλά συγχρόνως αναπτύσσεται ένα παράλληλο σύστημα θεσμών που κυριαρχείται από τον κλήρο⁴ (Brumberg, 2010). Διαφαίνεται ότι η Ισλαμική Επανάσταση είναι το αποτέλεσμα δύο διαφορετικών κοινωνικών δυνάμεων εντός της ιρανικής κοινωνίας: αφενός των δεξιών ριζοσπαστικών κληρικών

που επιθυμούσαν έναν ανώτατο άρχοντα με εκτελεστικές και δικαστικές αρμοδιότητες και αφετέρου της Ισλαμικής αριστεράς, η οποία συνδυάζοντας το σιιτικό Ισλάμ με τον μαρξισμό επεδίωκε τη συγκρότηση ενός κυρίαρχου πολιτικού κόμματος που θα ασκούσε την εξουσία αντί του κλήρου. Η ιδεολογικές αυτές εντάσεις αντανακλώνται στις διαφωνίες μεταξύ του εκλεγμένου κοινοβουλίου και των διορισμένων φορέων των κληρικών, με αποτέλεσμα συχνά το Συμβούλιο των Φρουρών να ασκεί βέτο στα νομοθετικά ψηφίσματα του κοινοβουλίου ως αντίθετα στο Ισλάμ (Brumberg, 2010).

Η χαρισματική προσωπικότητα και η ευρύτατη αναγνώριση του *Khomeini* από τον κλήρο αποτέλεσαν θεμελιώδη στοιχεία για την λειτουργία του ιρανικού συστήματος. Ο θάνατος του το 1989 δημιούργησε τριγμούς στο πολιτικό σύστημα, εγκαινιάζοντας μια ευρύτατη πολιτική πάλη γύρω από την κληρονομιά του (Brumberg, 2010). Ο νέος ανώτατος άρχοντας, *Ali Khamenei*, υπολείπεται του προκατόχου του σε λαϊκή υποστήριξη, ευρύτερη αποδοχή και θεολογικά προσόντα, με αποτέλεσμα να του ασκείται συχνά κριτική και από θρησκευτικούς και από πολιτικούς κύκλους. Σταθερά υποστηρίζει τις συντηρητικές δυνάμεις έναντι των μεταρρυθμιστών και σε αρκετές περιπτώσεις επισιιάστηκε από τους εκλεγμένους Προέδρους⁵. Οι θέσεις του σήμερα εστιάζονται στο εσωτερικό στην ενίσχυση του ισλαμισμού έναντι της δημοκρατίας, ενώ θέτει ως βασική προτεραιότητα της εξωτερικής πολιτικής του Ιράν την αντίσταση ενάντια στις ΗΠΑ άρα και στο Ισραήλ. Πιστεύει ότι οι ΗΠΑ επιθυμούν να ανατρέψουν το θεοκρατικό καθεστώς μέσω μιας «ήπιας» (velvet) επανάστασης και να επαναφέρουν την πελαταιακή σχέση που είχαν με το Ιράν επί Σάχη. Επίσης, θεωρεί μέγιστο ισλαμικό καθήκον την υποστήριξη του ομόθρησκου παλαιστινιακού και του λιβανέζικου λαού και όσον αφορά στο πυρηνικό πρόγραμμα υποστηρίζει ότι προωθεί τις αξίες της επανάστασης. Τέλος, στηρίζει την ιδέα του κυρίαρχου και πρωτοπόρου Ιράν σε ολόκληρο τον Ισλαμικό κόσμο (Sadjadpour, 2010).

Από τους έξι Προέδρους της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, οι τρεις τελευταίοι έχουν σημάδεψει την πολιτική, κοινωνική και οικονομική ζωή του Ιράν με τις επιλογές και την προσωπικότητά τους. Με την εκλογή του στην προεδρία το 1989, ο *Rafsanjani* επέφερε σημαντικές αλλαγές στο εσωτερικό της χώρας μέσω μιας ρεαλιστικής προσέγγισης, τερματίζοντας την απομόνωση του Ιράν και προωθώντας φιλελεύθερες πολιτικές. Η προσπάθειά του ανακόπηκε λόγω των αντιδράσεων του *Khamenei* και στη δεύτερη θητεία του, ο *Rafsanjani* είχε χάσει πια τη μάχη από τους συντηρητικούς (Bakhash, 2010). Στα μέσα της δεκαετίας του '90, οι αριστεροί ισλαμιστές προωθούν νέες ριζοσπαστικές ιδέες και οδηγούν στην άνοδο των

μεταρρυθμιστών στην εξουσία με τη νίκη του *Mohammed Khatami* στις προεδρικές εκλογές του 1997. Ο Khatami προώθησε την εδραίωση ενός κράτους δικαίου με σεβασμό των δικαιωμάτων και ανοχή στις διαφορετικές αντιλήψεις. Στην εξωτερική πολιτική έκανε άνοιγμα προς τη Δύση και επεδίωξε τον τερματισμό της αντίθεσης του Ιράν προς την ύπαρξη του Ισραήλ και την προώθηση της Αραβοϊσραηλινής διαδικασίας ειρήνευσης, ενώ ανέστειλε το πυρηνικό πρόγραμμα προκειμένου να προχωρήσουν οι διαπραγματεύσεις με τους Ευρωπαίους (Bakhash, 2010). Υιοθέτησε μια στάση περισσότερο ανοιχτή προς το μη μουσουλμανικό κόσμο και έκανε έκκληση για έναν «διάλογο των πολιτισμών» (Halliday, 2001). Η πάλη με το θρησκευτικό κατεστημένο οξύνθηκε στα οχτώ χρόνια των δύο θητειών του, καθώς οι θρησκευτικοί θεσμοί σταθερά υπονόμευαν τα εκλεγμένα όργανα του κράτους⁶. Η επανεκλογή του το 2001 δεν μπόρεσε να αλλάξει το πολιτικό σκηνικό, καθώς η θρησκευτική δεξιά είχε αρχίσει ήδη να ελέγχει και να αποτρέπει κάθε μεταρρυθμιστική προσπάθεια (Brumberg, 2010).

Η άνοδος του *Ahmadinejad* στην εξουσία με την νίκη του στις προεδρικές εκλογές του 2005 εγκαινίασε μια νέα σκληροπυρηνική δύναμη στην πολιτική πραγματικότητα της χώρας που διακήρυσσε την δέσμευσή της στους αρχικούς στόχους της επανάστασης. Πρώην δήμαρχος της Τεχεράνης και ο πρώτος μη κληρικός Ιρανός Πρόεδρος, ο Ahmadinejad μέσω μιας λαϊκιστικής πολιτικής παροχών προσέγγισε τη χαμηλή και τη μεσαία τάξη και ενίσχυσε τις αρμοδιότητες των Φρουρών της Επανάστασης και των υπηρεσιών ασφαλείας. Στην εξωτερική πολιτική, οι εριστικές του θέσεις απέναντι στη διεθνή κοινότητα και κυρίως στο Ισραήλ, του οποίου την εξάλειψη διακηρύσσει συχνά, αρνούμενος ταυτόχρονα το Ολοκαύτωμα, αλλά και η ανάπτυξη του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος παρά τις κυρώσεις του ΟΗΕ και τις υποδείξεις της International Atomic Energy Agency (IAEA) έχουν οδηγήσει στη διεθνή απομόνωση του Ιράν (Bakhash, 2010). Τα σοβαρά οικονομικά προβλήματα και η αυξημένη ανεργία ως αποτέλεσμα της απομόνωσης του Ιράν οδήγησαν σε ένα νέο ρεύμα κοινωνικών αντιδράσεων, με αποκορύφωμα την κοινωνική εξέγερση μετά τις προεδρικές εκλογές του 2009 που κατεστάλη μαζί με την νέα αντιπολιτευτική δύναμη, την Πράσινη Επανάσταση (Brumberg, 2010).

Οι Σχέσεις με τα Γειτονικά Κράτη και τις Ανερχόμενες Δυνάμεις

Το Ιράν βρίσκεται αντιμέτωπο με πολλαπλά αλληλένδετα περιφερειακά ζητήματα ασφάλειας. Στη νοτιοανατολική πλευρά βρίσκεται το *Πακιστάν*, μια πυρηνική δύναμη από το 1998, που έχει και περιφερειακές βλέψεις προς το Αφγανιστάν και την Κεντρική Ασία, οι οποίες

συγκρούονται με τις αντίστοιχες του Ιράν (Halliday, 2001). Το κυριότερο ζήτημα της διένεξης μεταξύ Ιράν και Πακιστάν αφορά στο *Αφγανιστάν* και ειδικότερα στο ζήτημα των 2,5 εκατομμυρίων Αφγανών προσφύγων ("Afghan Refugees in Iran: Go Back Home", 2013). Μετά την εισβολή των Αμερικανών στο Αφγανιστάν και την εκδίωξη των Taliban, το Ιράν κατείχε κεντρική θέση στην ανασυγκρότηση του Αφγανικού κράτους σε συνεργασία με τις ΗΠΑ. Δεδομένης της συγκρουσιακής σχέσης με το Πακιστάν, το Ιράν έχει δημιουργήσει μια σημαντική συμμαχία με την *Ινδία* που αποτελεί⁷ τον τέταρτο μεγαλύτερο καταναλωτή ενέργειας παγκοσμίως μετά τις ΗΠΑ, την Κίνα και τη Ρωσία. Λόγω των αυξημένων ενεργειακών της αναγκών, η Ινδία έχει αναπτύξει συνεργασίες με χώρες που μπορούν να τις εξασφαλίσουν επαρκείς πόρους (Shuja, 2007). Επίσης, η Ινδία στηρίζει το Ιράν στην προσπάθειά του να γίνει συγκοινωνιακός κόμβος που θα ενώνει τον Περσικό Κόλπο με την κεντρική Ασία⁸. Αλλά η σχέση των δύο κρατών έχει εξελιχθεί και πέρα από την ενεργειακή τους πολιτική, καθώς υπάρχουν εμπορικοί, στρατιωτικοί και θρησκευτικοί δεσμοί, καθώς στην Ινδία βρίσκεται ένας μεγάλος αριθμός Σιτών, ο δεύτερος μεγαλύτερος παγκοσμίως, και οι καλές σχέσεις με το σιτικό Ιρανικό καθεστώς, στέλνουν ένα θετικό μήνυμα στα 20 εκατομμύρια Σιτών της Ινδίας. Παράλληλα, οι αριστεροί κύκλοι στην Ινδία που είναι μέλη του Κινήματος των Αδεσμεύτων αντιμετωπίζουν το Ιράν ως την πρωτοπόρο δύναμη στην περιοχή στην αντίσταση κατά του αμερικανικού ιμπεριαλισμού (Vakil, 2006).

Στα βόρεια σύνορα του Ιράν βρίσκονται οι *πρώην σοβιετικές δημοκρατίες* με τις οποίες προσπάθησε να αναπτύξει σχέσεις, αλλά δεν τα κατάφερε λόγω των ανταγωνιστριών δυνάμεων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή, δηλαδή των ΗΠΑ και σε μικρότερο βαθμό της Τουρκίας. Στενή συνεργασία έχει αναπτύξει μόνο με την *Αρμενία*, ένα χριστιανικό κράτος, που προσπαθεί να χρησιμοποιήσει την ιρανική υποστήριξη ως αντίβαρο στη συμμαχία του Αζερμπαϊτζάν με την Τουρκία. Παράλληλα, το Ιράν ελπίζει σε διευθέτηση του περίπλοκου ζητήματος που αφορά στην *Κασπία Θάλασσα*, καθώς έχουν ανακύψει προβλήματα δικαιοδοσίας με τα υπόλοιπα παράκτια κράτη (Αζερμπαϊτζάν, Ρωσία, Καζακιστάν, Τουρκεμενιστάν). Η Κασπία είναι μέγιστης οικονομικής, στρατηγικής και συμβολικής σημασίας για το Ιράν. Με την κατοχύρωση των δικαιωμάτων του στην Κασπία, το Ιρανικό καθεστώς αποκτά ένα έρεισμα στην περιοχή και ταυτόχρονα αναγνωρίζεται η παρουσία του από τη Δύση και τα περιφερειακά κράτη, ενώ σε αντίθετη περίπτωση θα αποκλειστεί από μια περιοχή όπου έχει ιστορική παρουσία αιώνων λόγω της αμερικανικής αρνητικής στάσης (Halliday, 2001).

Ιστορικά, οι σχέσεις του Ιράν με τη Ρωσία δεν ήταν πάντοτε ομαλές, καθώς οι εντάσεις εντοπίζονται από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Αλλά με την πτώση του κομμουνιστικού καθεστώτος, η συνεργασία μεταξύ των δύο κρατών προωθήθηκε σταθερά, εικινώντας από τη συμφωνία για την ολοκλήρωση του πυρηνικού αντιδραστήρα στο Bushehr. Σημαντικό στοιχείο της συνεργασίας είναι η δυσπιστία προς τον ρόλο των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή, αλλά και η στήριξη της Βόρειας Συμμαχίας κατά των Taliban τη δεκαετία του '90. Εντούτοις, υπάρχουν πολλά ζητήματα που προκαλούν προβλήματα στις μεταξύ τους σχέσεις, όπως είναι οι σημαντικές καθυστερήσεις στην κατασκευή του αντιδραστήρα, τα διαφορετικά συμφέροντα που έχουν στην Κασπία, οι βελτιωμένες σχέσεις της Ρωσίας με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ, αλλά και η στήριξη από τη Ρωσία κάποιων κυρώσεων των ΗΕ κατά του Ιράν (αν και συχνά έχει κινηθεί για την αναβολή πολλών αντίστοιχων κυρώσεων). Οι εμπορικοί δεσμοί μεταξύ των δύο χωρών αυξάνονται σταθερά, ενώ προωθούνται και ενεργειακοί δεσμοί. Στο ζήτημα των στρατιωτικών εξοπλισμών, η Ρωσία αποτελεί σημαντικό προμηθευτή οπλικών συστημάτων για το Ισλαμικό καθεστώς, αλλά η Μόσχα δεν επιθυμεί να ενταθεί η συνεργασία αυτή, διότι θα διατάρασσε τις σχέσεις με το Ισραήλ και τη Γαλλία⁹ (Katz, 2010).

Η ενισχυμένη συνεργασία του Ιράν με την Κίνα τα τελευταία χρόνια έχει προκαλέσει τις έντονες αντιδράσεις της αμερικανικής ηγεσίας, κυρίως όσον αφορά στην άρνηση του Πεκίνου για επιβολή κυρώσεων στο Ιράν λόγω του πυρηνικού του προγράμματος (Vakil, 2006). Το εμπόριο μεταξύ των δύο χωρών ξεκινάει ήδη από τη δεκαετία του '50 και η οικονομική και τεχνολογική συνεργασία εξελίχθηκε σημαντικά. Σημαντική ώθηση δόθηκε ακόμη στις αρχές του 1990, όταν το Πεκίνο αναδείχθηκε ως ο μεγαλύτερος εισαγωγέας πετρελαίου παγκοσμίως. Με την ανάπτυξη της κινεζικής οικονομίας, οι ενεργειακές ανάγκες της Κίνας έχουν αυξηθεί σημαντικά, γεγονός που συνέβαλε στην ενίσχυση των σινο-ιρανικών σχέσεων¹⁰ (Park, 2010). Σημαντικές κινεζικές επενδύσεις έχουν γίνει στην έρευνα, την εξόρυξη και την παραγωγή των ενεργειακών αποθεμάτων του Ιράν, καθώς και στις απαραίτητες υποδομές (Gundzik, 2007). Τα σινο-ιρανικά συμφέροντα ταυτίζονται και στο ζήτημα της Κασπίας Θάλασσας, καθώς η Κίνα επιθυμεί να αποκτήσει πρόσβαση στα ενεργειακά κοιτάσματα της περιοχής, μειώνοντας την εξάρτησή της από τις θαλάσσιες εισαγωγές πετρελαίου από τα κράτη του Κόλπου. Το Ιράν διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια αυτή, καθώς η Κίνα σχεδιάζει την κατασκευή ενός αγωγού με πρόσβαση στην Κασπία μέσω του Ιράν. Από την άλλη πλευρά, το Ιράν επιδιώκει να ενισχύσει την παρουσία του στον Οργανισμό Συνεργασίας της Σανγκάης¹¹, προκειμένου να προωθήσει τις σχέσεις του με τις χώρες της Κεντρικής Ασίας, εξασφαλίζοντας περισσότερες εγγυήσεις για την μελλοντική του ασφάλεια.

Σημείο τριβής αποτελεί η συμπεριφορά του Κινεζικού καθεστώτος απέναντι στο μουσουλμανικό στοιχείο της επαρχίας Xinjiang, ιδιαίτερα μετά την εθνοτική εξέγερση του 2009 που στοίχησε τη ζωή σε 150 ανθρώπους. Το Ιράν τάχθηκε υπέρ των μουσουλμάνων της επαρχίας, αλλά σύντομα οι σχέσεις αποκαταστάθηκαν (Park, 2010).

Όσον αφορά στα κράτη του Κόλπου, η μεγαλύτερη πρόκληση και ο προαιώνιος αντίπαλος ήταν ανέκαθεν το Ιράκ. Η παλιά εχθρότητα έχει κρατήσει μέχρι τη σύγχρονη εποχή, καθώς μετά την Ισλαμική Επανάσταση, το Ιρανικό καθεστώς προσπάθησε να εξάγει την ισλαμική του ιδεολογία στο Ιράκ, παρέχοντας την πρόφαση στον Saddam Hussein για την εισβολή του 1980, του οποίου, βέβαια, ο αντικειμενικός στόχος ήταν η αποδυνάμωση του κυριότερου αντιπάλου του στην περιοχή και η εκμετάλλευση των πλούσιων ιρανικών ενεργειακών πηγών. Η απομάκρυνση του Saddam Hussein το 2003 από τις ΗΠΑ δημιούργησε μια ιστορική ευκαιρία για την Τεχεράνη, ώστε να μετατρέψει τον παραδοσιακό Ιρακινό εχθρό σε σύμμαχο (Eisenstadt, 2010). Μετά την αμερικανική εισβολή, οι σχέσεις των δύο κρατών είναι φιλικές, αν και κάποια στρατηγικά ζητήματα καθορίζουν ακόμη την εξέλιξή τους. Ένα από τα βασικά ζητήματα είναι η εθνοτική πολιτική του Ιράκ που επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την ασφάλεια του Ιράν. Η ύπαρξη των τριών βασιικών κοινοτήτων – των Κούρδων, των Σουνιτών και των Σιιτών – δημιουργεί σημαντικά προβλήματα στη διατήρηση της ισορροπίας στο εσωτερικό του Ιράκ και κατά συνέπεια της εδαφικής του ακεραιότητας. Βασικός στόχος του Ιράν είναι να διατηρηθεί η εθνική ενότητα του Ιράκ και να μην οδηγηθεί σε διάσπαση. Τα εκτεταμένα σύνορα και οι σημαντικοί πολιτικοί, οικονομικοί, θρησκευτικοί και πολιτιστικοί δεσμοί παρέχουν στο Ιράν τη δυνατότητα να ασκήσει σημαντική επιρροή στο Ιράκ. Παράλληλα, αν και έχουν ενισχυθεί οι εμπορικοί και οικονομικοί δεσμοί των δύο χωρών, η περαιτέρω προώθηση και ομαλοποίηση των σχέσεων αυτών είναι πρωταρχικής σημασίας για το Ιράν (Barzegar, 2008). Επίσης, το Ιράν προσπάθησε να προσεταιριστεί τα σιιτικά και τα κουρδικά κόμματα του Ιράκ με στόχο να μετατρέψει το δημογραφικό τους βάρος σε πολιτική επιρροή¹² (Eisenstadt, 2010). Η εξάλειψη του σημαντικότερου αντιπάλου του Ιράν έχει αλλάξει την περιφερειακή ισορροπία δυνάμεων, με αποτέλεσμα να απαιτούνται νέες στρατηγικές προσεγγίσεις, ειδικότερα και μετά την αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων από το Ιράκ το 2011. Δεδομένου ότι το μεγαλύτερο μέρος των ιρανικών εσόδων προέρχεται από τις ενεργειακές εξαγωγές μέσω του Περσικού Κόλπου, ενώ παράλληλα αποτελεί και τον βασικό δίαυλο για τις διεθνείς εμπορικές του συναλλαγές και επικοινωνίες, η εγκαθίδρυση ενός σταθερού Ιρακινού καθεστώτος με νέα δυναμική και ισχυρές

σιτικές παρατάξεις, αποτελεί μοναδική ευκαιρία για την εξωτερική πολιτική του Ιράν (Barzegar, 2008).

Τέλος, βασικός σύμμαχος του Ιράν στην περιοχή είναι η *Συρία* και η συμμαχία τους αυτή έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτικής της Μέσης Ανατολής, παρεμποδίζοντας συχνά την προώθηση των αμερικανικών, ισραηλινών και ιρακινών συμφερόντων. Αν και έχουν σημαντικές ιδεολογικές διαφορές – Μπααθικό κοσμικό καθεστώς στη Συρία και Ισλαμικό θεοκρατικό καθεστώς στο Ιράν – έχουν δημιουργήσει σημαντικούς στρατηγικούς δεσμούς. Η συμμαχία των δύο καθεστώτων ξεκίνησε λόγω της ανάγκης αντιμετώπισης ενός κοινού εχθρού, του Ιράκ που συνορεύει και με τα δύο κράτη. Με στόχο να μην εξελιχθεί το Ιράκ σε κυρίαρχη περιφερειακή δύναμη στην περιοχή, Ιράν και Συρία συνεργάστηκαν. Επίσης, σταθερά υποστηρίζουν την Hezbollah, την Hamas και άλλες παλαιστινιακές εξτρεμιστικές οργανώσεις. Η ανάγκη των δύο κρατών να επιβιώσουν και η αποτελεσματικότερη προώθηση των στόχων τους συνέβαλε στην προώθηση της συμμαχίας τους. Μετά την εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ, η συνεργασία τους ενισχύθηκε, καθώς και τα δύο κράτη θεώρησαν ότι μπορεί να είναι ο επόμενος στόχος στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας (Goodarzi, 2010). Η σημερινή κατάσταση στη Συρία και η στήριξη του Ιράν στο καθεστώς Assad αποτελεί σημείο προστριβής του Ιράν με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ.

Η Στρατηγική Ασφαλείας του Ιράν

Η ταραχώδης εμπειρία του πολέμου με το Ιράκ και το γεγονός ότι οι δυτικές δυνάμεις τάχθηκαν έμπρακτα, με την προμήθεια στρατιωτικών εξοπλισμών, στο πλευρό του Saddam, ενώ ο ΟΗΕ επέλεξε να μην ακολουθήσει την τυπική έκκληση για κατάπαυση του πυρός ούτε θεώρησε την εισβολή του Ιράκ σε ένα άλλο κυρίαρχο κράτος ως απειλή κατά της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, έχουν επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό τη στρατηγική ασφαλείας του Ιράν. Από γεωπολιτικής σκοπιάς, το Ιράν είναι αυτόνομο με το ανθρώπινο δυναμικό και τις ενεργειακές πηγές που διαθέτει και δεν έχει εισβάλει σε καμία χώρα τα τελευταία 250 χρόνια. Αντιθέτως, έχει επιδιώξει τη δημιουργία δεσμών εμπιστοσύνης με τα γειτονικά του κράτη και ιστορικά προωθεί τη σταθερότητα στην περιοχή, την οποία θεωρεί ζωτικής σημασίας για την ασφάλεια, την ακεραιότητα και την ανάπτυξή του. Επίσης, τα πολιτικά κέντρα αποφάσεων της Τεχεράνης έχουν αναγνωρίσει ότι η προώθηση της εθνικής ασφάλειας προαπαιτεί την αλλαγή της στάσης του Ιράν από τους περιφερειακούς ανταγωνισμούς στην περιφερειακή συνεργασία (Zarif, 2007).

Βασική πτυχή της στρατηγικής ασφαλείας του Ιράν είναι ο περιορισμός των όπλων μαζικής καταστροφής (ΟΜΚ), η ενίσχυση και η διεθνοποίηση της Συνθήκης για τη Μη Διάδοση των Πυρηνικών Όπλων (ΣΜΔ) και η εγκαθίδρυση μιας ζώνης απαλλαγμένης από πυρηνικά στη Μέση Ανατολή. Η τάση αυτή έχει σημαντικές ιδεολογικές και στρατηγικές προεκτάσεις ασφαλείας για το Ιράν, αλλά οι ρίζες της βρίσκονται στο γεγονός ότι οι Ιρανοί πολίτες και στρατιώτες υπήρξαν θύματα της χρήσης χημικών όπλων από το Ιράν. Παράλληλα, ο Ισλαμικός νόμος απαγορεύει την ανάπτυξη και τη χρήση όπλων με αδιευκρίνιστες επιπτώσεις στον πληθυσμό και το περιβάλλον (Zarif, 2007). Επομένως, η ανάπτυξη του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν δεν σχετίζεται με τη στρατηγική ασφαλείας του, καθώς σύμφωνα με τα εθνικά του συμφέροντα η σταθερότητα στη Μέση Ανατολή είναι το κυρίαρχο ζητούμενο. Την προσέγγιση αυτή επιβεβαιώνει και το Ιρανικό στρατιωτικό δόγμα, το οποίο είναι πρωτίστως αμυντικό και βασίζεται στην απόκρουση των ενδεχόμενων αντιπάλων (Connell, 2010).

Αν και το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, στοχεύει στην παραγωγή ενέργειας, εντούτοις η κατοχή πυρηνικών από μια χώρα ενδυναμώνει τη θέση της και διασφαλίζει την ακεραιότητά της και συνεπώς, εντάσσεται στη στρατηγική ασφαλείας. Το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν είχε ξεκινήσει ήδη επί Σάχη, αλλά αναβλήθηκε μετά την επανάσταση, καθώς ο νέος ανώτατος ηγέτης Khomeini δεν αποδεχόταν την ανάπτυξη πυρηνικής ενέργειας. Η στάση του Khomeini άλλαξε μετά την έναρξη του πολέμου με το Ιράν, λόγω ενδείξεων ότι ο Saddam διέθετε ήδη πυρηνικά όπλα, και το Ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα επανεκινήθηκε το 1985. Τα πρώτα βασικά στοιχεία που απαιτούνται τα προμηθεύεται από το δίκτυο του A. Q. Khan, το οποίο κινείται παράνομα εκτός του Πακιστανικού κράτους. Ο στόχος της δημιουργίας ενός πλήρους κύκλου πυρηνικής ενέργειας ακολούθηθηκε με σταθερά βήματα και στο πλαίσιο αυτό υπογράφηκαν συμφωνίες για πυρηνική συνεργασία με την Κίνα (1990). Πολλές από τις προσπάθειες της δεκαετίας του '90 έγιναν μυστικά και σε αντίθεση με του κανονισμούς της ΙΑΕΑ. Το 1995 η Ρωσία ξεκίνησε την ολοκλήρωση της κατασκευής δύο αντιδραστήρων που είχαν καταστραφεί κατά τον οκταετή πόλεμο, αλλά η συνεργασία των δύο κρατών δεν υπήρξε πάντοτε αποδοτική κυρίως λόγω των έντονων αντιδράσεων από τις ΗΠΑ σχετικά με τη Ρωσική συνεισφορά στο ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα. Μεταξύ 1999 και 2002, το Ιράν έκανε διάφορες δοκιμές σε μυστικές εγκαταστάσεις, παραβιάζοντας τις συμφωνίες της ΣΜΔ. Το 2002 ξεκίνησε και πάλι μυστικά η κατασκευή μιας ευρύτερης υπογειας εγκατάστασης για τον εμπλουτισμό ουρανίου. Μετά από διεθνείς πιέσεις για να αποκαλυφθεί το πλήρες πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, το 2003 η ΙΑΕΑ ξεκίνησε τον επιτόπιο

έλεγχο των γνωστοποιημένων πυρηνικών εγκαταστάσεων και λίγο αργότερα η Ιρανική κυβέρνηση μετά από τις διπλωματικές προσπάθειες των ΕΕ-3 (Βρετανία, Γαλλία, Γερμανία) δέχτηκε την αναστολή του προγράμματος και την εφαρμογή του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΣΜΔ. Οι επιθεωρητές της ΙΑΕΑ κατάφεραν να ελέγξουν το πυρηνικό πρόγραμμα και να βεβαιώσουν ότι δεν υπήρχαν άλλες μη γνωστοποιημένες εγκαταστάσεις, γεγονός που οδήγησε στην υπογραφή της Συμφωνίας των Παρισίων το 2004 που επιμήκυνε την προσωρινή αναστολή του προγράμματος, εν αναμονή των τελικών διευθετήσεων. Η αναστολή αυτή κράτησε μόλις τρία χρόνια και το πρόγραμμα ξεκίνησε και πάλι, αλλά σταμάτησε εθελοντικά λίγο αργότερα, όχι όμως για πολύ (Albright & Stricker, 2010).

Οι διεθνείς κυρώσεις που έχουν επιβληθεί στο Ιράν τα τελευταία χρόνια, με στόχο τη διακοπή του πυρηνικού προγράμματος, έχουν προκαλέσει σημαντική οικονομική ύφεση, με αποτέλεσμα η Ισλαμική Δημοκρατία να αναζητάει νέους οικονομικούς εταίρους και συμμάχους προς την Ανατολή πλέον, καθώς βλέπει το δυτικό όνειρο να απομακρύνεται σταθερά (Vakil, 2006). Όπως προαναφέρθηκε, η σχέσεις που έχουν αναπτυχθεί με τη Ρωσία και την Κίνα είναι στρατηγικής σημασίας, καθώς έχουν προεκτάσεις και στην εξωτερική πολιτική των δυνάμεων και στη στρατηγική ασφάλειας του Ιράν. Όσον αφορά στο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, η Κίνα και η Ρωσία υποστηρίζουν το Ισλαμικό καθεστώς στο διεθνές σύστημα, γεγονός ύψιστης πολιτικής σημασίας, καθώς και η Κίνα και η Ρωσία είναι μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας των ΗΕ με δικαίωμα άσκησης veto. Η υποστήριξη του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος δεν έχει μόνο οικονομικές και πολιτικές προεκτάσεις για τα εμπλεκόμενα μέρη, αλλά αποτελεί και μια προσπάθεια των τριών δυνάμεων να αντιμετωπίσουν το μονοπολικό σύστημα στο οποίο ηγεμονεύουν οι ΗΠΑ. Για το Πεκίνο και τη Μόσχα, αυτό συνεπάγεται μείωση της επιρροής των ΗΠΑ στην Ασία, την Κεντρική Ασία και ακόμη στη Μέση Ανατολή. Για την Τεχεράνη, η αποδυνάμωση της αμερικανικής επιρροής στη Μέση Ανατολή είναι ζήτημα επιβίωσης (Gundzik, 2007).

Η Μέση Ανατολή είναι μια περιοχή με ρευστές ισορροπίες που αλλάζουν πολύ συχνά. Η Αραβική Άνοιξη του 2011 άλλαξε για ακόμη μια φορά τις εύθραυστες ισορροπίες που είχαν δημιουργηθεί με την αμερικανική παρουσία στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ. Οι Αραβικές εξεγέρσεις μπορεί να ενισχύσουν την Ιρανική επιρροή στην περιοχή, αλλά μπορεί να συμβάλλουν στην προσπάθεια των ΗΠΑ και της διεθνούς κοινότητας να απομονώσουν το Ιρανικό καθεστώς. Η ανατροπή των φιλο-αμερικανών ηγετών στην περιοχή, και ειδικότερα του Προέδρου Mubarak στην Αίγυπτο, θεωρήθηκε από την Τεχεράνη ως υιοθέτηση των αρχών

της Ισλαμικής Επανάστασης και μια ευρύτερη αποδοχή του ιρανικού μηνύματος για αντίσταση ενάντια στην αμερικανική και στην ισραηλινή κυριαρχία στην περιοχή¹³. Αν και δεν είναι ακόμη βέβαιη η αποδοχή του Ιράν από τα Σουνιτικά καθεστώτα που βρίσκονται σε διαδικασία μετάβασης, υπάρχει η πεποίθηση ότι τελικά το Ισλαμικό καθεστώς θα επωφεληθεί από τη νέα κατάσταση εξαιτίας αυξανόμενης επιρροής της κοινής γνώμης στα κράτη αυτά που θα οδηγήσει στη σταδιακή απομάκρυνση από την αμερικανική και την ισραηλινή επιρροή. Ακόμη, το Ιράν μπορεί να αδράξει την ευκαιρία που έχει δημιουργηθεί ασκώντας την επιρροή του προς το γειτονικό Ιράκ¹⁴. Από την άλλη πλευρά, υπάρχει η αντίθετη άποψη ότι το Ιράν μπορεί να αντιμετωπίσει προβλήματα λόγω των Αραβικών εξεγέρσεων, γεγονός που θα ενισχύσει τις επιπτώσεις των αμερικανικών και των διεθνών κυρώσεων. Η Αραβική Άνοιξη τροφοδοτήθηκε κυρίως από νέους με δυτικότερη νοοτροπία, που θαυμάζουν την αμερικανική δημοκρατία, ενώ οι αμερικανικές εταιρείες πληροφορικής διευκόλυναν τις επαναστάσεις τους. Οι ηγέτες των επαναστατικών αυτών κινημάτων αντιμετωπίζουν με δυσπιστία το θεοκρατικό σύστημα του Ιράν. Παράλληλα, υπάρχει έντονη ανησυχία από την Ιρανική ηγεσία για την επιρροή που μπορεί να έχουν οι εξεγέρσεις αυτές στο εσωτερικό του Ιράν, αναζωπυρώνοντας την Πράσινη Επανάσταση του 2009 (Blanchard C. et al., 2012).

Κεφάλαιο II

Σχέσεις ΗΠΑ – Ιράν: από την πολιτική της «διπλής ανάσχεσης» στη χρήση στρατιωτικών μέσων

Οι σχέσεις των ΗΠΑ με το Ιράν δεν ήταν πάντοτε εχθρικές. Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και την παράδοση της ηγεμονίας στη Μέση Ανατολή από τους Βρετανούς στις ΗΠΑ, γίνεται προσπάθεια για να προσεγγίσουν τα περιφερειακά κράτη και να συνάψουν νέες συμμαχίες. Σε αυτό το πλαίσιο, προσφέρουν καλύτερες οικονομικές συμφωνίες στις πετρελαιοπαραγωγές χώρες¹⁵, στηρίζουν τα καθεστώτα που αντιμετωπίζουν τους Αμερικανούς ως απελευθερωτές από τη βρετανική καταπίεση, ενώ δεν έχει ακόμη συγκροτηθεί το Εβραϊκό κράτος, με αποτέλεσμα να είναι θετικό το κλίμα στον Αραβικό κόσμο για την αμερικανική παρουσία στην περιοχή. Η κατάσταση αυτή αλλάζει για τους Άραβες στις 14 Μαΐου 1948 με την άμεση αναγνώριση του κράτους του Ισραήλ από τις ΗΠΑ, αλλά οι σχέσεις με το Ιρανικό κράτος παραμένουν θετικές. Στα τέλη του 1951, αναδεικνύεται στο Ιράν μια φιλελεύθερη κυβέρνηση με ηγέτη τον Mohammad Mossaddegh, που προωθεί οικονομικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις¹⁶. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές λαμβάνονται από τις ΗΠΑ και τη Μ. Βρετανία ως απειλή για τα συμφέροντά τους και το 1953 με πραξικόπημα που οργανώνεται από τη CIA, ο Mossaddegh διώκεται από την εξουσία και επιβάλλεται απόλυτη μοναρχία υπό τον Σάχη Pahlavi, που θα ασκήσει την φιλο-αμερικανική εξουσία του για τα επόμενα 26 χρόνια μέχρι την εκδίωξή του από την Ισλαμική Επανάσταση το 1979. Την περίοδο της εξουσίας του Σάχη, οι σχέσεις με τις ΗΠΑ ήταν ιδιαίτερα ανεπτυγμένες και η Ουάσιγκτον είχε βρει ένα σταθερό σύμμαχο, δεσμευμένο να υπηρετεί τα αμερικανικά ζωτικά συμφέροντα σε μια περιοχή με ρευστές ισορροπίες και έντονες συγκρούσεις. Το 1979 η σχέση αυτή αλλάζει σε απόλυτο βαθμό με την εγκαθίδρυση της Ισλαμικής Δημοκρατίας του Ιράν, ενός θεοκρατικού αντι-αμερικανικού καθεστώτος. Μετά την επανάσταση δημιουργήθηκαν σε αρκετές περιπτώσεις εντάσεις μεταξύ των δύο κρατών που τελικά αποκλιμακώθηκαν¹⁷.

Σχέσεις ΗΠΑ – Ιράν: από Σύμμαχοι Εχθροί – Τα Άλυτα Ζητήματα

Η κυβέρνηση Carter που ήταν στην εξουσία το 1979 αμφιταλαντευόταν μεταξύ της εικτόνωσης της νέας κατάστασης και της πλήρους αποδέσμευσης από το Ιράν. Η διάδοχη κυβέρνηση του Reagan μετέτρεψε την απομόνωση του Ιρανικού καθεστώτος σε επίσημη πολιτική των ΗΠΑ και στις αρχές του '90 η πολιτική του Bush Sr. επανέφερε το Ιράν στις προτεραι-

ότητες της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής (Berman, 2010). Όταν το 1993 ο Clinton ανέλαβε την Προεδρία των ΗΠΑ κληρονόμησε τη δυσλειτουργική αυτή σχέση με το Ιράν που χαρακτηριζόταν από βαθειά έχθρα και δυσπιστία και για τις δύο πλευρές και κυρώσεις που είχαν επιβληθεί μετά την κατάληψη της Αμερικανικής Πρεσβείας. Η πολιτική της κυβέρνησης του Clinton για το Ιράν ήταν μέρος της ευρύτερης πολιτικής της «διπλής ανάσχεσης» που αφορούσε στον Περσικό Κόλπο με στόχο τον περιορισμό των απειλών από το Ιράκ και το Ιράν κατά των αμερικανικών και των συμμαχικών συμφερόντων (Riedel B. a., 2010). Στόχος της διπλής ανάσχεσης είναι απομόνωση των δύο κρατών πολιτικά, οικονομικά και στρατιωτικά. Η πολιτική αυτή, όμως, δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα, κυρίως για την περίπτωση της Ισλαμικής Δημοκρατίας, καθώς ήταν αδύνατο να απομονωθεί το Ιράν από γεωγραφικής πλευράς και οι αρνητικές επιπτώσεις από τις οικονομικές κυρώσεις που επιβλήθηκαν από τις ΗΠΑ σύντομα ξεπεράστηκαν από τα ευρωπαϊκά και τα ασιατικά κράτη που πρόθυμα κάλυψαν το κενό, ενώ η προμήθεια στρατιωτικών εξοπλισμών γινόταν από τα λεγόμενα «κράτη –παρίες» (Mraz, 1997). Στη δεύτερη θητεία του ο Clinton εγκατέλειψε την πολιτική της διπλής ανάσχεσης και προώθησε τη δημιουργία διαύλων επικοινωνίας των δύο κρατών που τελικά δεν ευοδώθηκαν, ενώ χαρακτηριστικό σημείο είναι η απολογία της αμερικανικής ηγεσίας δια στόματος της Υπουργού Εξωτερικών Albright για το ρόλο της CIA στην ανατροπή του Mossaddegh. Αν και το κλίμα είχε βελτιωθεί, οι πολιτικές διαφορές παρέμεναν και αφορούσαν κυρίως στον ρόλο του Ιράν στην τρομοκρατία και τις σχέσεις του με τη Hezbollah και στην ανάπτυξη του πυρηνικού του προγράμματος (Riedel B. a., 2010).

Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου και την εισβολή των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν, αναπτύσσεται μια νέα σχέση των ΗΠΑ με το Ιράν, καθώς συνεργάζονται στη συγκρότηση της νέας Αφγανικής κυβέρνησης μετά την επιτυχή απομάκρυνση των Taliban. Το Ιράν, όπως προαναφέρθηκε σταθερά στήριζε τη Βόρεια Συμμαχία, την κύρια αντιπολιτευτική δύναμη στο Αφγανιστάν, η οποία επίσης υποστηρίχθηκε και από τις ΗΠΑ για την απομάκρυνση των Taliban. Απεσταλμένοι και των δύο χωρών συνεργάστηκαν στη Διάσκεψη της Βόννης τον Δεκέμβριο του 2002 για να σχηματίσουν την πρώτη κυβέρνηση μετά την πτώση των Taliban¹⁸. Η ίδια προσπάθεια έγινε μετά την εισβολή στο Ιράκ το 2003 και την πτώση του Saddam, όταν Τεχεράνη και Ουάσινγκτον συνεργάστηκαν για τη σταθεροποίηση της κατάστασης στο Ιράκ λόγω των αυξημένων τρομοκρατικών ενεργειών, αλλά οι προσπάθειες δεν ευοδώθηκαν (Hadley, 2010; Farhang, 2003; Bahgat, 2003).

Κατά τη διάρκεια αυτών των συνεργασιών, η κυβέρνηση Bush είχε θέσει παράλληλα ως κυρίαρχη προτεραιότητα τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας και την αντιμετώπιση της διάδοσης των πυρηνικών όπλων. Η επίθεση της Al-Qaeda ενίσχυσε τον κίνδυνο οι δύο αυτές απειλές να αλληλεπιδράσουν και να οδηγήσουν στην πυρηνική τρομοκρατία, μια νέα και εξαιρετικά επικίνδυνη απειλή. Ο Bush τον Ιανουάριο του 2002 συμπεριέλαβε το Ιράν στα κράτη που ανήκουν στον «άξονα του κακού» μαζί με το Ιράκ και τη Βόρειο Κορέα. Κάθε ένα από τα κράτη αυτά είχε δεσμούς με τρομοκρατικές οργανώσεις και κατείχε ή ήταν σε θέση να αποκτήσει ΟΜΚ. Ο χαρακτηρισμός αυτός δεν εμπόδισε την περαιτέρω συνεργασία ΗΠΑ – Ιράν για την ανασυγκρότηση του Αφγανιστάν. Η κατάσταση άλλαξε όταν το 2002 αποκαλύφθηκε από εξόριστους Ιρανούς επιστήμονες το μυστικό πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. Η διεθνής κοινότητα αντέδρασε στις αποκαλύψεις και η ΙΑΕΑ πίεσε για μεγαλύτερη πρόσβαση στις εγκαταστάσεις. Παράλληλα, οι ΕΕ-3 προσέγγισαν το Ιράν για την έναρξη ενός πολιτικού διαλόγου σχετικά με το πυρηνικό του πρόγραμμα και κατέληξαν σε συμφωνία που προέβλεπε την πλήρη συνεργασία του Ιράν με την ΙΑΕΑ και την εθελοντική αναστολή του πυρηνικού προγράμματος. Υποστηρίζοντας τις διπλωματικές προσπάθειες, η κυβέρνηση Bush ανακοίνωσε το 2005 ότι θα απέσυρε την ένστασή της από την ιρανική αίτηση για ένταξη στον ΠΟΕ και θα ανέστειλε τις απαγορεύσεις πώλησης ανταλλακτικών για τα απαρχαιωμένα ιρανικά πολιτικά αεροσκάφη (Hadley, 2010).

Η άνοδος του Ahmadinejad στην εξουσία σήμανε το τέλος της διπλωματικής συνεργασίας, καθώς επανεκκίνησε το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. Η κυβέρνηση Bush υποστήριξε τις διπλωματικές προσπάθειες της ΕΕ και της Ρωσίας, ενώ ανακοίνωσε ότι θα συμμετείχε στις συνομιλίες των ΕΕ-3 με το Ιράν, μόλις θα ανέστειλε η Τεχεράνη κάθε δραστηριότητα εμπλουτισμού ουρανίου. Οι διπλωματικές επαφές συνεχίστηκαν με τη συμμετοχή των πέντε μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας και τη Γερμανία (P5+1), αλλά δεν κατέληξαν πουθενά, καθώς η ρητορική του Ahmadinejad ανέτρεπε κάθε προσπάθεια. Ακολούθησε μια σειρά καταδικαστικών αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας κατά του Ιράν, ενώ οι ΗΠΑ επέβαλαν μονομερείς κυρώσεις σε ιρανικές κρατικές εταιρείες και τράπεζες. Βασική συνεισφορά της κυβέρνησης Bush είναι το ισχυρό διεθνές πλαίσιο που δημιουργήθηκε για τον συντονισμό των κινήτρων με στόχο την ενθάρρυνση της θετικής απόκρισης από την ιρανική πλευρά, καθώς και διπλωματικά και οικονομικά μέσα για την άσκηση πίεσης σε περίπτωση που το Ισλαμικό καθεστώς δεν συμμορφωνόταν προς τις αποφάσεις των ΗΕ. Επίσης, εγκαινίασε νέα μέσα για την άσκηση οικονομικών πιέσεων, απομονώνοντας το Ιράν από το διε-

θνές χρηματοπιστωτικό σύστημα και πείθοντας τις πολυεθνικές εταιρείες να διακόψουν τους δεσμούς τους με το ιρανικό καθεστώς (Hadley, 2010).

Η κυβέρνηση Obama θέλησε να περιορίσει τις αρνητικές προκαταλήψεις που είχαν δημιουργηθεί εκατέρωθεν τα τελευταία 30 χρόνια. Είναι χαρακτηριστικό το μήνυμα που έστειλε προς το Ιράν τον Μάρτιο του 2009 όπου έκανε έκκληση για τη δημιουργία δεσμών βασισμένων στην εμπιστοσύνη και στον αμοιβαίο σεβασμό. Λίγο αργότερα, διεξήχθησαν οι προεδρικές εκλογές στο Ιράν με την αμφιλεγόμενη νίκη του Ahmadinejad και οι κοινωνικές αναταραχές που ακολούθησαν εμπόδισαν την διπλωματική προσπάθεια (Limbert, 2010). Παρ' όλα αυτά, ο Πρόεδρος Obama επέμεινε στην εξομάλυνση των σχέσεων και για αυτό το λόγο δεν υποστήριξε το Πράσινη Επανάσταση του 2009, θεωρώντας ότι θα ήταν περισσότερο συμφέρον για τις ΗΠΑ να μην εμπλακούν στα εσωτερικά ζητήματα του Ιράν, αφού ο στόχος είναι η προσέγγιση του Ισλαμικού καθεστώτος (Berman, 2010). Στη συνέχεια, η αμερικανική κυβέρνηση έθεσε σε εφαρμογή μια πολιτική διπλής κατεύθυνσης (dual track policy), διατηρώντας την πιθανότητα εξομάλυνσης των σχέσεων και παράλληλα ασκώντας πιέσεις για νέες κυρώσεις¹⁹ (Limbert, 2010). Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι η κυβέρνηση Obama επέβαλε για πρώτη φορά κυρώσεις στο ιρανικό νόμισμα, δηλώνοντας ότι θέλει να κάνει το Rial «άχρηστο εκτός Ιράν». Με τα νέα αυτά μέτρα – η ένατη σειρά κυρώσεων από την κυβέρνηση Obama – το ιρανικό νόμισμα που είναι ήδη ανίσχυρο, θα γίνει περισσότερο ευάλωτο, επηρεάζοντας την ζωή των Ιρανών²⁰. Η πολιτική διπλής κατεύθυνσης συνεχίζεται, καθώς ο Λευκός Οίκος δήλωσε ότι η πόρτα των διαπραγματεύσεων εξακολουθεί να είναι ανοιχτή για το Ιράν, εφόσον εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του (Field, 2013).

Τα βασικά ζητήματα προστριβών στη σχέση των δύο χωρών είναι το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, η στήριξη στρατιωτικών οργανώσεων που απειλούν την ασφάλεια του Ισραήλ και η προάσπιση των αμερικανικών συμφερόντων συχνά συγκρουόμενων με τα ιρανικάⁱ. Όσον αφορά στο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, αξίζει να σημειωθεί ότι δεν αποτελούσε εξ αρχής σημείο προστριβής με τις ΗΠΑ, καθώς η πρώτη συνεργασία για την ανάπτυξη πυρηνικών έγινε το 1957 μεταξύ Σάχη και ΗΠΑ, ενώ το 1968 το Ιράν υπέγραψε τη ΣΜΔ και στα πρώτα χρόνια λειτουργίας του Ιρανικού αντιδραστήρα ο βασικός προμηθευτής εμπλουτισμένου ουρανίου ήταν οι ΗΠΑ. Τη δεκαετία του '70, ο Σάχης ανακοίνωσε το φιλόδοξο πυρηνικό του πρόγραμμα και ακολούθησε η υπογραφή συμφωνιών με τις ΗΠΑ, την Γαλλία και τη Δ. Γερμανία, με απώτερο στόχο τη δημιουργία προϋποθέσεων για τη δυνατότητα κατασκευής

ⁱ Στο Κεφάλαιο II θα εξεταστεί μόνο το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν. Η σχέση με τις τρομοκρατικές οργανώσεις και η ασφάλεια του Ισραήλ θα εξεταστούν στην επόμενη ενότητα.

πυρηνικών όπλων, τον οποίο αντιλήφθηκαν οι ΗΠΑ έγκαιρα και τον απέτρεψαν (Albright & Stricker, 2010).

Μετά τις αποκαλύψεις το 2002 σχετικά με τις μυστικές πυρηνικές εγκαταστάσεις στο Ιράν που παραβίαζαν τη ΣΜΔ, ξεκίνησε η προσπάθεια από τις ΗΠΑ για να αποκαλυφθεί και να ελεγχθεί το πυρηνικό πρόγραμμα. Στα μέσα του 2009, και ενώ οι ΗΠΑ αποφάσισαν τη συμμετοχή τους στην ομάδα των ΕΕ-3, αποκαλύφθηκε μια νέα υπόγεια εγκατάσταση εμπλουτισμού ουρανίου κοντά στην ιερή πόλη Qom. Η απάντηση της διεθνούς κοινότητας λόγω των έντονων ανησυχιών που προκλήθηκαν από τις αποκαλύψεις ήταν ένας νέος γύρος οικονομικών κυρώσεων κατά του Ιράν από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Μέχρι σήμερα, το Ιράν αρνείται να σταματήσει το πυρηνικό του πρόγραμμα, αλλά αντιθέτως επεκτείνει τις δραστηριότητές του σε σημείο που ειμάζεται ότι επιδιώκει να κατασκευάσει πυρηνικά όπλα. Μια ακόμη πρόταση που έκαναν οι ΗΠΑ το 2009, σύμφωνα με την οποία το Ιράν θα έστειλε στο εξωτερικό 3,5% εμπλουτισμένο ουράνιο και θα παραλάμβανε 20% εμπλουτισμένο καύσιμο, τελικά ναυάγησε (Albright & Stricker, 2010).

Από το 2005, οι ΗΠΑ μονομερώς έχουν επιβάλλει οικονομικές κυρώσεις σε ιρανικές τράπεζες, επειδή στηρίζουν το πυρηνικό πρόγραμμα και τις τρομοκρατικές οργανώσεις, ενώ στα μέτρα αυτά περιλαμβάνονται και ανεπίσημες δράσεις. Οι κυρώσεις δεν αποτελούν από μόνες τους τη λύση του προβλήματος, αλλά πρέπει να συνδυαστούν και με άλλα διπλωματικά μέσα, ώστε να επιτύχουν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Οι κυρώσεις κατά του Ιράν από τις ΗΠΑ εγκαινιάστηκαν για πρώτη φορά το 1979 μετά την κατάληψη της Αμερικανικής Πρεσβείας, αλλά ισχυροποιήθηκαν κυρίως μετά το 2005 με την άνοδο στην Προεδρία του Ahmadinejad (Levitt, 2010). Το Αμερικανικό Κογκρέσο έχει ψηφίσει δύο βασικά νομοσχέδια κατά του Ιράν, το νομοθετικό πλαίσιο Iran and Libya Sanctions Act το 1996 για να πιέσουν τις ξένες εταιρείες να μην επενδύουν στο ιρανικό πετρέλαιο και φυσικό αέριο και το πλαίσιο Comprehensive Iran Sanctions, Accountability and Divestment Act το 2010 που ενίσχυσε και επέκτεινε τις ήδη υπάρχουσες κυρώσεις (Clawson, 2010). Οι επιβαλλόμενες κυρώσεις στοχεύουν σε συγκεκριμένες παράνομες δραστηριότητες με σκοπό να τις διακόψουν, να αποτρέψουν τρίτα μέρη να συνδράμουν στις παράνομες ενέργειες και να ασκήσουν πιέσεις στο Ιρανικό καθεστώς. Οι κυρώσεις είναι περισσότερο αποτελεσματικές όταν είναι πολυμερείς και δεν προέρχονται μόνο από τις ΗΠΑ, όπως είναι για παράδειγμα οι αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας και οι πράξεις του διεθνούς οργανισμού Financial Action Task Force (Levitt, 2010). Από το 2006 το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει ψηφίσει έξι Αποφά-

σεις²¹ κατά του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν με στόχο να αυξήσει τις πιέσεις για την αναστολή της διαδικασίας εμπλουτισμού ουρανίου και των πυραυλικών προγραμμάτων. Οι κυρώσεις του ΟΗΕ εστίασαν τόσο σε κυβερνητικούς παράγοντες και τομείς δραστηριότητας όσο και σε επιχειρήσεις που ασχολούνται με τα εν λόγω προγράμματα. Βέβαια, η επίτευξη συναίνεσης για την επιβολή κυρώσεων από τη διεθνή κοινότητα δεν είναι εύκολη, κυρίως λόγω των αντιδράσεων της Κίνας και της Ρωσίας (Starr, 2010).

Όσον αφορά στα αποτελέσματα που επιφέρουν οι κυρώσεις, σε αυτά περιλαμβάνονται η αποτροπή άλλων κρατών να ακολουθήσουν τον ίδιο δρόμο με το Ιράν, η συνολική αποδοκιμασία της διεθνούς κοινότητας, η καθυστέρηση και η διακοπή τελικά του πυρηνικού προγράμματος, η στήριξη της δημοκρατικής αντιπολίτευσης, η αναχαίτιση των παράνομων δράσεων του καθεστώτος και η άσκηση πιέσεων για την έναρξη εποικοδομητικών διαπραγματεύσεων. Από την άλλη πλευρά, πρέπει να συνυπολογιστεί και το κόστος των κυρώσεων, οι οποίες αν και είναι στοχευμένες δεν παύουν να επηρεάζουν τον Ιρανικό λαό (Clawson, 2010). Είναι, μάλιστα, γεγονός ότι οι κυρώσεις που έχουν πλήξει σοβαρά την Ιρανική οικονομία, δεν έχουν επιτύχει τον βασικό τους στόχο, την διακοπή δηλαδή του πυρηνικού προγράμματος, ενώ η κλιμάκωση των κυρώσεων που χρησιμοποιείται σαν διαπραγματευτικό χαρτί, παράλληλα δίνει στο Ιράν το κίνητρο να συνεχίσει το πυρηνικό του πρόγραμμα για τον ίδιο λόγο (Walt S. a., 2013). Επίσης, υπάρχει η πεποίθηση ότι το Ιράν δεν είναι πρόθυμο να συνεργαστεί και χρησιμοποιεί τις διπλωματικές επαφές για να αποσυμπιέσει το διεθνές κλίμα εις βάρος του, συνεχίζοντας παράλληλα τις παράνομες ενέργειες. Ακόμη, οι εκτεταμένες κυρώσεις ενδεχομένως να εξαντλήσουν γρήγορα τα μέσα άσκησης πιέσεων και η Ιρανική κυβέρνηση να βρεθεί σε θέση αμυντική, απορρίπτοντας τις διπλωματικές επαφές. Συγχρόνως, οι κυρώσεις επηρεάζουν και τα υπόλοιπα γειτονικά κράτη, με τα οποία το Ιράν έχει οικονομικές σχέσεις και κοινά οικονομικά συμφέροντα. Συνεπώς, η απαγόρευση συνεργασίας με το Ιρανικό καθεστώς είναι μια πολύ δύσκολη επιλογή για χώρες, όπως τα ΗΑΕ, η Τουρκία και η Αρμενία που έχουν σημαντικές εξαρτήσεις προμήθειας και πώλησης ενεργειακών προϊόντων (Addis C. et al., 2009). Μάλιστα, συχνά έχουν δημιουργηθεί προστριβές με τους Ευρωπαίους συμμάχους, οι οποίοι για μεγάλο διάστημα δεν δέχονταν μεν τις παράνομες δραστηριότητες του Ιρανικού καθεστώτος, αλλά ούτε αποδέχονταν τον περιορισμό των επενδύσεων στο Ιράν. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι οι κυρώσεις είναι η «καλύτερη χειρότερη επιλογή», αν συγκριθεί με την αμέσως επόμενη εναλλακτική που είναι η χρήση στρατιωτικών μέσων (Clawson, 2010).

Η Άμεση Εμπλοκή των ΗΠΑ στο Ιράν Αποτελεί Λύση;

Οι αναλύσεις σχετικά με τη βιωσιμότητα και την αποτελεσματικότητα της άμεσης αμερικανικής επέμβασης είναι πολλές και οι περισσότερες καταλήγουν στο ίδιο συμπέρασμα: η χρήση στρατιωτικών μέσων πρέπει να είναι η έσχατη λύση. Όσον αφορά στις συνέπειες στο εσωτερικό του Ιράν, η άμεση στρατιωτική επέμβαση ενδεχομένως να συσπειρώσει τους πολίτες γύρω από το καθεστώς, ενισχύοντας την εδραίωση και τη σταθεροποίηση της εξουσίας του στο Ιράν. Επίσης, ο Ιρανικός λαός δεν είναι ένας λαός εχθρικός προς τις ΗΠΑ και ως εκ τούτου ανακύπτουν πολλά ηθικά και νομικά ζητήματα που πρέπει να ληφθούν υπόψη, ώστε να περιοριστούν όσο το δυνατόν περισσότερο οι παράπλευρες απώλειες (Luttwak, 2006). Ακόμη, δεν υπάρχει καμία ένδειξη που να οδηγεί στο συμπέρασμα ότι μια προληπτική επίθεση θα προκαλέσει την εξέγερση των πολιτών κατά του καθεστώτος, αλλά είναι σχεδόν σίγουρο ότι θα προκαλέσει έξαρση των εθνικιστικών συναισθημάτων στον λαό. Μια επίθεση που καταστρέφει επιτυχώς την πυρηνική υποδομή του Ιράν, αλλά συγχρόνως προκαλεί έντονα εθνικιστικά και αντι-αμερικανικά αισθήματα στον λαό που συσπειρώνεται γύρω από το Ισλαμικό καθεστώς, είναι ένα κόστος πολύ υψηλό (Eisenstadt M. & Clawson P., 2008). Τα έντονα αντι-αμερικανικά αισθήματα του Ιρανικού λαού θα δυσχεράνουν μακροπρόθεσμα οποιαδήποτε πιθανότητα αλλαγής του Ισλαμικού καθεστώτος, στόχος επιθυμητός για τις ΗΠΑ (Friedman, 2005). Παράλληλα, οι αντιδράσεις των πολιτών θα εξαρτηθούν σε μεγάλο βαθμό από τις ανθρώπινες απώλειες, δεδομένου ότι πολλές από τις μυστικές πυρηνικές εγκαταστάσεις βρίσκονται κοντά σε μεγάλα αστικά κέντρα, ενώ πολλές απώλειες μπορεί να προκληθούν και από την απελευθέρωση στην ατμόσφαιρα εξαιρετικά τοξικών ουσιών και ραδιενεργών υλικών. Εάν η επίθεση, μάλιστα, δεν επικεντρωθεί μόνο στις πυρηνικές εγκαταστάσεις, αλλά και σε στρατιωτικούς στόχους, οι απώλειες στρατιωτών θα είναι σίγουρα μεγάλες, επηρεάζοντας όλα τα στρώματα της ιρανικής κοινωνίας που στη συνέχεια θα ασκήσουν πιέσεις στο καθεστώς για αντίποινα (Eisenstadt M. & Clawson P., 2008).

Σχετικά με τις αντιδράσεις του Ιρανικού καθεστώτος, υπάρχει το ενδεχόμενο το Ιράν να αποχωρήσει από τη ΣΜΔ, γεγονός που θα προκαλέσει πολλά προβλήματα στις διπλωματικές του σχέσεις, αλλά και στην προσπάθειά του να προμηθευτεί την απαραίτητη τεχνολογία για να ανασυγκροτήσει το πυρηνικό του πρόγραμμα. Επίσης, ενδέχεται το Ιράν να κλείσει τα Στενά του Hormuz, εμποδίζοντας τις θαλάσσιες μεταφορές πετρελαίου από τον Κόλπο και προκαλώντας πανικό, τουλάχιστον προσωρινό, στις διεθνείς οικονομικές αγορές. Κάτι τέτοιο δεν είναι δυνατόν να διαρκέσει πολύ, καθώς οι ιρανικές εξαγωγές πετρελαίου και φυ-

σικού αερίου διεξάγονται από τα Στενά, αλλά το ίδιο ισχύει και για γειτονικά κράτη που θα αντιδράσουν σε μια τέτοια απόφαση, δεδομένου ότι οι οικονομίες τους εξαρτώνται άμεσα από τις εξαγωγές πετρελαίου. Ένα ακόμη ενδεχόμενο είναι το ίδιο το καθεστώς να διακόψει τις εξαγωγές πετρελαίου, προκειμένου να πλήξει τις διεθνείς αγορές, αλλά και πάλι οι επιπτώσεις θα είναι βαρύτερες για την ιρανική οικονομία, ενώ ο διεθνής αντίκτυπος που θα έχει μια τέτοια κίνηση εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τρόπο που θα αντιδράσουν οι άλλες πετρελαιοπαραγωγές χώρες (ΗΑΕ και Σαουδική Αραβία) (Eisenstadt M. & Clawson P., 2008).

Η επιτυχία των αμερικανικών αεροπορικών επιθέσεων δεν είναι βέβαιη, καθώς η ολοκληρωτική καταστροφή του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν είναι απίθανη, εφόσον υπάρχουν εγκαταστάσεις που είναι υπόγειες και είναι δύσκολο να πληγούν, αλλά και επειδή είναι διασκορπισμένες σε πολλά σημεία της ιρανικής επικράτειας (Sagan, 2006). Παράλληλα, για να μετριαστεί η οποιαδήποτε ανταποδοτική επίθεση του καθεστώτος θα πρέπει οι αμερικανικές δυνάμεις να βομβαρδίσουν εκατοντάδες άλλους πιθανούς στόχους (Zakheim, 2010). Μια τέτοια επέμβαση απαιτεί εκτεταμένες επιχειρήσεις για μεγάλο χρονικό διάστημα και συνεπάγεται υψηλό κόστος για την αμερικανική οικονομία με αβέβαιο τελικό αποτέλεσμα, ενώ το ενδεχόμενο να χρειαστούν και χερσαίες δυνάμεις αποτελεί το χειρότερο σενάριο για την αμερικανική ηγεσία (Duffy, 2006). Δεδομένου, μάλιστα, ότι ο Ιρανικός λαός υποστηρίζει το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν – ακόμη και οι αντιφρονούντες και οι μειονότητες δεν θα παρέχουν τις απαραίτητες πληροφορίες – οι αμερικανικές δυνάμεις θα πρέπει να στηριχθούν σε δύο πηγές για άντληση πληροφοριών: στους δορυφόρους και σε ειδικές χερσαίες δυνάμεις (Zakheim, 2010). Ενδεχομένως, για να μπορέσουν οι αμερικανικές δυνάμεις να αποκαλύψουν συνολικά το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν μπορεί να χρειαστεί η ανατροπή του καθεστώτος και η ανάληψη του ελέγχου της χώρας από τις ΗΠΑ (Morgan F. et al., 2008). Η στρατιωτική επέμβαση στο Ιράν θα απαιτήσει τη συνεργασία των γειτονικών κρατών, αλλά δεν είναι βέβαιο ότι η κυβέρνηση της Βαγδάτης θα συνεργαστεί με τις ΗΠΑ, ούτε ότι τα εμιράτα του Κόλπου θα θελήσουν να παράσχουν δικαιώματα πτήσης στις αμερικανικές δυνάμεις από τον ενάεριο χώρο τους, καθώς το Ιράν μπορεί να αποσταθεροποιήσει τα καθεστώτα αυτά λόγω των θρησκευτικών και οικονομικών δεσμών (Zakheim, 2010). Οι επιπτώσεις μιας άμεσης αμερικανικής επέμβασης στο Ιράν μπορεί να προκαλέσουν αντιδράσεις από άλλες συμμαχικές δυνάμεις, κυρίως ευρωπαϊκές, εφόσον δεν έχει επιτευχθεί πρώτα συναίνεση για την επίθεση. Μια άμεση επέμβαση θα είναι περισσότερο αποτελεσματική, εάν συμμετέχουν και οι συμμαχικές δυνάμεις. Ο αντίκτυπος στην κοινή γνώμη των αραβικών κρατών για

τις ΗΠΑ θα είναι μάλλον αρνητικός και θα ενισχυθεί το κύμα αντι-αμερικανισμού που ήδη υπάρχει. Επίσης, ενδέχεται να δημιουργηθούν επιπλοκές στις σχέσεις των ΗΠΑ με την Κίνα και τη Ρωσία, αναλόγως από τη στάση που θα κρατήσουν οι εν λόγω δυνάμεις. Το αποτέλεσμα μιας άμεσης επέμβασης θα κριθεί όχι μόνο από την καταστροφή των πυρηνικών εγκαταστάσεων του Ιράν, αλλά και από το αν η επέμβαση θα δυσχεράνει ή θα διευκολύνει τη συνέχιση των διπλωματικών επαφών ή των στρατιωτικών επεμβάσεων. Επομένως, η επιτυχία εξαρτάται από την καταστροφή των βασικών κόμβων των πυρηνικών υποδομών, από την αποφυγή ή τον περιορισμό των ιρανικών αντιποίνων και από τη δημιουργία των απαραίτητων προϋποθέσεων για την έναρξη διαπραγματεύσεων μετά την επίθεση (Eisenstadt M. & Clawson P., 2008).

Στα θετικά σημεία μιας άμεσης στρατιωτικής επέμβασης των ΗΠΑ στο Ιράν είναι ότι μπορεί να γίνει με ακριβείς αεροπορικές επιθέσεις στις γνωστές πυρηνικές εγκαταστάσεις, αποτελώντας μια άμεση, ταχεία και αποτελεσματική λύση (Friedman, 2005). Επίσης, οι Ευρωπαίοι σύμμαχοι, αλλά και οι ανερχόμενες δυνάμεις της Ασίας εξαρτώνται σε πολύ μεγάλο βαθμό από την πετρελαϊκή παραγωγή της Μέσης Ανατολής και συνεπώς η άμεση αμερικανική επέμβαση θα καταστρέψει τις ιρανικές υποδομές και δεν θα επιτρέψει στο Ισλαμικό καθεστώς να κλείσει τα Στενά του Hormuz. Ακόμη, μια επιτυχημένη στρατιωτική επέμβαση εικάζεται ότι θα ανατρέψει το Ισλαμικό καθεστώς, προωθώντας την ανάδυση δημοκρατικών δυνάμεων όχι μόνο στο εσωτερικό του Ιράν, αλλά και στα γειτονικά κράτη, καθώς οι τρομοκρατικές οργανώσεις που εξαρτώνται από το σιιτικό καθεστώς θα χάσουν τα οικονομικά και πολιτικά τους ερείσματα. Σχετικά με τις αντιδράσεις της Κίνας και της Ρωσίας, η επέμβαση των ΗΠΑ μάλλον εξυπηρετεί τα συμφέροντά τους από τη στιγμή που το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα καθιστά το Ιράν ηγεμονική δύναμη στην περιοχή και μπορεί να επηρεάσει τα επενδυτικά τους σχέδια στην Κασπία. Θετική θα είναι και η στάση των γειτονικών κρατών που αντιμετωπίζουν μάλλον αρνητικά τη νέα ηγεμονική θέση του Ιράν (Herman, 2006).

Όσοι φοβούνται το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν τείνουν να υποτιμούν τους κινδύνους μιας τέτοιας επέμβασης, ενώ όσοι δεν επιθυμούν τη στρατιωτική εμπλοκή τείνουν να τους μεγαλοποιούν. Είναι σαφές, μάλιστα, ότι μια σύγκρουση με το Ιράν δεν θα αποτελεί ένα μεμονωμένο γεγονός όπου οι ΗΠΑ επιτίθενται, το Ιράν ανταποδίδει και λήγει η σύγκρουση. Αντιθέτως, ο πόλεμος είναι μια κατάσταση που μπορεί να κλιμακωθεί και να διαρκέσει πολύ, καθώς υπάρχουν παράμετροι που δύσκολα μπορούν να προβλεφθούν κατά τη φάση του

σχεδιασμού της επέμβασης (White, 2011). Υπάρχουν αναλυτές που υποστηρίζουν ότι μια αμερικανική επέμβαση στο Ιράν θα μπορούσε να καταλήξει σε μια γενικευμένη παγκόσμια σύρραξη (Giraldi, 2012). Μακροπρόθεσμα δεν είναι βέβαιο ότι το Ιράν θα χάσει την ηγεμονική του θέση, αλλά τα ιστορικά παραδείγματα²² συνηγορούν ότι μάλλον θα παραμείνει ένας ισχυρός παίκτης στην περιοχή (White, 2011).

Κεφάλαιο III

Σχέσεις Ισραήλ – Ιράν: άσπονδοι εχθροί;

Σχέσεις Ισραήλ – Ιράν μετά την Ισλαμική Επανάσταση – Τα Άλυτα Ζητήματα

Από την πρώτη στιγμή της ίδρυσης του Εβραϊκού κράτους, αναδείχθηκε για το Ιράν μια νέα γεωστρατηγική συνθήκη, καθώς υπήρχαν πλέον δύο μη αραβικά και μη σουνιτικά κράτη σε ένα κατά συντριπτική πλειοψηφία αραβικό και σουνιτικό περιβάλλον. Κατά την περίοδο της κυριαρχίας του Σάχη, το Ιράν και το Ισραήλ είχαν αναπτύξει στρατηγικούς δεσμούς βασισμένους στις κοινές αντιλήψεις περί απειλών: και τα δύο κράτη ένιωθαν να απειλούνται από τον αραβικό εθνικισμό και τη σοβιετική επιρροή στη Μέση Ανατολή (Simon S. a., 2010). Εντούτοις, παρά την εκτεταμένη συνεργασία, η Ιρανική κυβέρνηση δεν προέβη στην de jure αναγνώριση του Ισραήλ, προκειμένου να κερδίσει την αποδοχή από τα περιφερειακά αραβικά κράτη της περιοχής και να προωθήσει την ηγεμονική της φιλοδοξία. Όσο αυξανόταν η δύναμη του Ιράν, τόσο περισσότερο ο Σάχης απομακρυνόταν από το Ισραήλ, με στόχο να αποδείξει την υπεροχή του Ιράν και τη συμπόρευση με τους Άραβες (Parsi, 2007).

Αυτή η γεωπολιτική κατάσταση διατηρήθηκε και μετά τη συγκρότηση της Ισλαμικής Δημοκρατίας, καθώς η θρησκευτική ηγεσία του Ιράν αντιμετώπιζοντας τις ίδιες απειλές με το Εβραϊκό κράτος, βρέθηκε στην δυσάρεστη θέση να είναι στο ίδιο γεωπολιτικό στρατόπεδο με το Ισραήλ. Το Ιράν εξακολούθωσε να απειλείται από τις σοβιετικές βλέψεις στην περιοχή, ενώ η απειλή από το αραβικό μέτωπο, και κυρίως από το Ιράκ, ήταν σε έξαρση την δεκαετία του '80. Κατά τον ίδιο τρόπο, αντιλαμβανόταν τις απειλές και το Εβραϊκό κράτος, αν και σε επίπεδο ρητορικής, η Ισλαμική Δημοκρατία δεν αποδεχόταν το Ισραήλ. Οι ηγεμονικές βλέψεις του Ιράν προωθούνταν και από τη θρησκευτική ηγεσία, αλλά με διαφορετικό όχημα: την εξαγωγή της ισλαμικής επανάστασης στα αραβικά κράτη. Ο στόχος ήταν να γεφυρωθούν οι διαφορές μεταξύ Ιρανών και Αράβων, αλλά η ισλαμική ενότητα δύσκολα μπορούσε να εφαρμοστεί στα καθεστώτα της περιοχής και ειδικότερα στα αραβικά βασίλεια. Οι Άραβες μπορεί να ένιωθαν ότι απειλούνται από τις φιλοδοξίες του Σάχη, αλλά τα επαναστατικά σχέδια του Khomeini τους τρώμαζαν περισσότερο. Το αποτέλεσμα ήταν να απομονωθεί το Ιράν από τα αραβικά κράτη και παρά την αντι-ισραηλινή ρητορική του, να αποφύγει να βρεθεί αντιμέτωπο με το Ισραήλ. Αντιθέτως, χρειαζόταν τη στήριξη του Ισραήλ για να μπορεί να προμηθεύεται αμερικανικά οπλικά συστήματα και ανταλλακτικά για την αμερι-

κανικής κατασκευής ιρανική πολεμική αεροπορία, με αποτέλεσμα οι παρασκηνιακές συναλλαγές με το Ισραήλ να προωθήσουν τη συνεργασία παρά την αντι-ισραηλινή ρητορική του Ιράν²³ (Parsi, 2007).

Για το Ισραήλ, ήταν πολύ δύσκολο να αποδεχτεί ότι οι σχέσεις που είχαν χτιστεί τα τελευταία 25 χρόνια με το Ιράν θα διακόπτονταν λόγω της επανάστασης, την οποία αντιμετώπιζε σαν μια ιστορική παρένθεση και πίστευε ότι η συνεργασία που είχε με τον Σάχη θα αποκαθίστατο και πάλι. Κατά συνέπεια, τα πρώτα χρόνια μετά την Ισλαμική Επανάσταση έγιναν πολλές προσπάθειες για την αποκατάσταση της σχέσης αυτής. Για το Ισραήλ, η μεγάλη απειλή ήταν το Ιράκ και όχι το Ιράν. Αλλά, η μεγάλη ελπίδα του Ισραήλ ήταν η μια δύναμη να αποδυναμώσει την άλλη σε τέτοιο βαθμό, ώστε καμία να μην αποτελεί ουσιαστική απειλή για το Εβραϊκό κράτος. Συνεπώς, μετά το τέλος του πολέμου, το Ιράκ παρέμενε ο μεγαλύτερος εχθρός του Ισραήλ και το Ιράν ο καλύτερος σύμμαχος που θα εξισορροπούσε την ιρανική δύναμη. Από την πλευρά του το Ιράν, χρησιμοποιούσε το Ισραήλ για την ενίσχυση των στρατιωτικών του δυνάμεων, αλλά απέφυγε τη στρατηγική συνεργασία με το Εβραϊκό κράτος, εξαιτίας των βλέψεων που είχε να ηγηθεί του αραβικού κόσμου. Επομένως, διατήρησε μια ψυχρή ειρήνη με το Ισραήλ για τρία ακόμη χρόνια (Parsi, 2007).

Το 1991 ο γεωστρατηγικός χάρτης της Μέσης Ανατολής αλλάζει με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και του ιρακινού στρατού από τις ΗΠΑ με τον Πόλεμο του Κόλπου. Το πραγματικό σημείο καμπής των Ιρανο-ισραηλινών σχέσεων δεν ήταν το 1979 με την επανάσταση, αλλά το 1991 οπότε και έληξε η ψυχρή ειρήνη. Η κατανομή της εξουσίας μετατοπίζεται προς το Ιράν και το Ισραήλ και σχηματίζεται μια νέα διπολική δομή στην περιοχή. Με την ήττα του Ιράκ και την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης ουσιαστικά εξαλείφονται οι δύο κοινές απειλές και βελτιώνεται το περιβάλλον ασφάλειας, αλλά οι δύο δυνάμεις μένουν χωρίς στρατηγικό αντίβαρο. Το σημείο κλειδί είναι η σχέση με τις ΗΠΑ που αναδεικνύονται ως η νέα απόλυτη ηγεμονική δύναμη στην περιοχή. Για το Ιράν, ο Πόλεμος του Κόλπου ήταν μια ευκαιρία να βελτιώσει τις σχέσεις με την Ουάσινγκτον, προκειμένου να «σπάσει» τον απομονωτισμό του και να γίνει πλέον αναγνωρίσιμη η δύναμη και ο ρόλος του στην περιοχή. Η στάση που τηρεί κατά τη διάρκεια του πολέμου είναι της «θετικής ουδετερότητας», αλλά στην ουσία ήταν στο πλευρό των ΗΠΑ²⁴. Το Ιράν προσδοκούσε ότι θα επιβραβευόταν από τις ΗΠΑ για τη συμβολή και αυτό ήταν που φοβόταν περισσότερο το Ισραήλ, ότι δηλαδή οι ΗΠΑ δεν θα χρειάζονταν πλέον τη συνεισφορά του Εβραϊκού κράτους για την προάσπιση των συμφερόντων τους στη Μέση Ανατολή μετά την απομάκρυνση

της σοβιετικής απειλής και μετά την ανάπτυξη νέων σχέσεων συνεργασίας με το Ιράν. Τελικά, οι ΗΠΑ προτίμησαν την οικονομική και στρατιωτική ισχυροποίηση του ισραηλινού κράτους και την προώθηση της διαδικασίας ειρήνευσης με τα γειτονικά αραβικά κράτη, προκειμένου το Ισραήλ να αποκτήσει και πάλι τη στρατηγική αξία που είχε για τις ΗΠΑ. Η ισραηλινή κυβέρνηση ένωθε ότι εξαιτίας του τέλους του Ψυχρού Πολέμου είχαν ψυχρανθεί οι σχέσεις με τις ΗΠΑ και ήταν ανάγκη να βρεθεί ένα νέο κοινό σημείο συνεργασίας: το ριζοσπαστικό Ισλάμ ήταν η λύση και το Ιράν αντιπροσώπευε το ριζοσπαστικό Ισλάμ. Στόχος του Ισραήλ ήταν στη νέα τάξη της Μέσης Ανατολής το Ιράν να μην είχε άλλη επιλογή από το να αποδεχτεί την απομόνωσή του και την κυριαρχία του Ισραήλ. Όταν έγινε αντιληπτή αυτή νέα πραγματικότητα από το Ιράν, η αντι-ισραηλινή ρητορική της Τεχεράνης μετατράπηκε σε πράξη ενάντια στο πιο ευάλωτο σημείο της συνεργασίας ΗΠΑ – Ισραήλ που ήταν η διαδικασία ειρήνευσης²⁵ (Parsi, 2007).

Η άνοδος του κόμματος του Likud το 1996 στην εξουσία αλλάζει τη στάση του Ισραήλ απέναντι στο Ιράν, καθώς αντιμετωπίζει με μεγάλη δυσπιστία τη διαδικασία ειρήνευσης με τους Παλαιστίνιους (Όσλο I και II) και επιθυμεί να επαναπροσεγγίσει τα μη αραβικά κράτη. Η νέα στρατηγική ασφαλείας του Ισραήλ επέβαλε την συνεργασία με το Ιράν, ενώ προτιμούσε να κατηγορεί τους Παλαιστίνιους και όχι το Ιράν για την τρομοκρατία, ώστε να μην προωθεί τις συμφωνίες ειρήνευσης του Όσλο. Από την πλευρά του το Ιράν προτιμούσε τη συνεργασία με το Likud που δεν επιθυμούσε την προώθηση της ειρήνευσης και επομένως δεν υπήρχε η ανάγκη το Ισραήλ να έρθει αντιμέτωπο με το Ιράν. Η προσπάθεια αυτή ναυάγησε στα τέλη του '90, λόγω των βαλλιστικών πυραύλων που απέκτησε το Ιράν με ακτίνα δράσης που περιελάμβανε το Ισραήλ και λόγω των πληροφοριών για το ιρανικό πυρηνικό πρόγραμμα. Η συνεργασία των ΗΠΑ με το Ιράν στην εισβολή στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ και στην ανοικοδόμησή τους, δημιούργησε προσδοκίες στο Ισλαμικό καθεστώς για την αναγνώριση του ηγετικού τους ρόλου στην περιοχή, οι οποίες διαψεύστηκαν μετά την ένταξη του Ιράν στον «άξονα του κακού» από την κυβέρνηση Bush. Επομένως, η πολιτική της προσέγγισης με τις ΗΠΑ είχε αποτύχει και η Τεχεράνη επιλέγει τότε να επαναπροσεγγίσει τον μουσουλμανικό κόσμο, όπως είχε κάνει στις αρχές του '80. Την αλλαγή αυτή στη στάση του Ιράν εκφράζει η εκλογή του Ahmadinejad το 2005, όπου αναζωπυρώνεται η αντι-ισραηλινή ρητορική. Η αντιπαλότητα Ιράν – Ισραήλ, που είχε ξεκινήσει με την ανακατανομή της ισχύος στη Μέση Ανατολή μετά τον Πόλεμο του Κόλπου και οι προσπάθειες για την συγκρότηση μιας νέας τάξης στην περιοχή, εξακολουθεί να ισχύει και να εμποδίζει την προώθηση των αμερικανικών συμφερόντων στην περιοχή (Parsi, 2007).

Η μεταξύ τους αντιπαλότητα έχει κυρίως εκδηλωθεί με συγκρούσεις μέσω των συμμάχων τους (proxies), από τους οποίους η Λιβανέζικη Hezbollah είναι ο πιο επικίνδυνος αντίπαλος. Αν και πιστεύεται ότι το Ιράν ενισχύει την Hezbollah για να πλήξει το Ισραήλ, στην πραγματικότητα ο βασικός στόχος είναι η προώθηση της Ισλαμικής Επανάστασης²⁶. Η Hezbollah αποτελεί την πιο σοβαρή απειλή για το Ισραήλ και ο ρόλος της Τεχεράνης στη συγκρότηση της σε έναν ισχυρό περιφερειακό εχθρό, ουσιαστικά έφερε το Ιράν στα σύνορα του Ισραήλ μέσω αντιπροσώπου. Μετά την αποχώρηση των ισραηλινών δυνάμεων το 2000 από τον Νότιο Λίβανο, το Ισραήλ αντιλήφθηκε ότι βρισκόταν σε πόλεμο με το Ιράν²⁷ (Simon S. a., 2010). Με την εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράν το 2003 και την ανεξέλεγκτη κατάσταση που δημιουργήθηκε, η Αμερική έχασε την αξιοπιστία της, ενώ αντιθέτως το Ιράν βρέθηκε σε πλεονεκτική θέση: ο θανάσιμος εχθρός του, το Ιράν, είχε καταρρεύσει και στην εξουσία βρισκόταν μια φιλο-ιρανική κυβέρνηση, οι Taliban είχαν απομακρυνθεί από το Αφγανιστάν, υπήρχε ένα έντονο κύμα αντι-αμερικανισμού στην περιοχή και η Τεχεράνη προχωρούσε σταθερά προς την ανάπτυξη του πυρηνικού της προγράμματος. Η ενδυνάμωση της θέσης του Ιράν στη Μέση Ανατολή καθιστούσε ταυτόχρονα το Ισραήλ περισσότερο ευάλωτο. Υπό αυτό το πρίσμα, πρέπει να ιδωθεί η επιλογή του Ισραήλ να εισβάλλει στον Λίβανο το 2006, που αν και πυροδοτήθηκε από τις διασυνοριακές συγκρούσεις με τη Hezbollah, είχε ως στόχο να αποδυναμώσει το Ιράν. Μετά από 34 ημέρες, η Hezbollah αναδείχτηκε νικητής του πολέμου, επειδή κατόρθωσε να επιβιώσει από την σφοδρή επίθεση του Ισραήλ, με αποτέλεσμα ο πόλεμος που στόχευε να αποδυναμώσει το Ιράν, να καταστήσει ακόμη περισσότερο ευάλωτο το Ισραήλ (Parsi, 2007).

Το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν έχει προκαλέσει σοβαρές ανησυχίες στην ισραηλινή ηγεσία, καθώς σε συνδυασμό με την αντι-ισραηλινή ρητορική του Ahmadinejad, το Ιράν αποτελεί πλέον υπαρκτή απειλή για το Εβραϊκό κράτος. Το 2009 το Ισραήλ κάλεσε τον αραβικό κόσμο σε συνεργασία κατά του Ιράν και κάποια βήματα έχουν γίνει προς αυτή την κατεύθυνση²⁸ (Allin D. & Simon S., 2010). Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι το Ισραήλ διαθέτει οπλοστάσιο πυρηνικών όπλων από τα τέλη του 1960, ενώ δεν έχει υπογράψει τη ΣΜΔ και συνεπώς δεν βρίσκεται υπό κανέναν έλεγχο από το διεθνές καθεστώς επιθεώρησης. Το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν δεν απειλεί την ύπαρξη του Ισραήλ μόνο φυσικά, αλλά και με την αποτυχία του Σιωνιστικού σχεδίου, καθώς η απόκτηση πυρηνικών από το ισλαμικό καθεστώς θα συμβάλλει στην πτώση της μετανάστευσης προς το Ισραήλ και στην αύξηση της αποδημίας από το Εβραϊκό κράτος. Για αυτούς τους λόγους, η μεγάλη πλειοψηφία των Ισρα-

ηλινών υποστηρίζουν μια άμεση επέμβαση κατά του πυρηνικού προγράμματος της Τεχεράνης (Weiss, 2009).

Η Άμεση Εμπλοκή του Ισραήλ στο Ιράν Αποτελεί Λύση;

Η απόφαση της ισραηλινής ηγεσίας να επέμβει στρατιωτικά στο Ιράν προκειμένου να διακόψει το πυρηνικό του πρόγραμμα εξαρτάται από ποικίλους παράγοντες, όπως είναι η αντίδραση του Ισλαμικού καθεστώτος, η προσδοκία να προκληθούν σημαντικές καθυστερήσεις στο πρόγραμμα και ο αντίκτυπος που θα έχει στις σχέσεις με τις ΗΠΑ. Όσον αφορά στην αντίδραση του Ιράν, θα πρέπει καταρχήν να ληφθούν υπόψη οι σχέσεις του με τα άλλα γειτονικά κράτη. Συνεπώς, εικάζεται ότι το Ιράν σε μια στοχευμένη επίθεση στις πυρηνικές του εγκαταστάσεις, θα απαντήσει αντιστοίχως με μια περιορισμένη επίθεση, με στόχο να μπορέσει να διατηρήσει το προφίλ του θύματος και να μειώσει τις πιθανότητες κλιμάκωσης της σύγκρουσης. Ακόμη, η επιθυμία να αντεπιτεθεί κατά τρόπο που δεν προκαλεί και άλλες ισραηλινές επιθέσεις, αλλά ούτε και επέμβαση των ΗΠΑ, θα αποτελέσει κριτήριο για τα ιρανικά αντίποινα και είναι πολύ πιθανό η Τεχεράνη να χρησιμοποιήσει τις συμμαχικές της οργανώσεις, όπως είναι η Hezbollah, η Hamas και η παλαιστινιακή οργάνωση Islamic Jihad, αλλά και χώρες σύμμαχοι όπως η Συρία, για να καταφέρουν μικρής κλίμακας επιθέσεις κατά ισραηλινών και αμερικανικών στόχων. Οι οργανώσεις αυτές μπορεί να πλήξουν το Ισραήλ με την εξαπόλυση ρουκετών, αν και προβλέπεται ότι η Hamas δεν θα θελήσει να εμπλακεί σε μια σύγκρουση με το Ισραήλ. Όσον αφορά στη Συρία, λόγω των εσωτερικών αναταραχών που αντιμετωπίζει, είναι περιορισμένες οι δυνατότητες που έχει να ανοίξει ένα ακόμη μέτωπο συγκρούσεων με το Ισραήλ. Μια ακόμη πιθανή απάντηση της Τεχεράνης μπορεί να περιλαμβάνει επιθέσεις με πυραύλους κατά του ισραηλινού πυρηνικού αντιδραστήρα στην Dimona και σε μεγάλα αστικά κέντρα του Ισραήλ. (Eisenstadt & Knights, 2012).

Η ισραηλινή στρατιωτική επέμβαση στο Ιράν θα μπορούσε να επικεντρωθεί σε τρία σημεία: στο Isfahan, όπου το Ιράν παράγει ουράνιο, στη Natanz όπου γίνεται ο εμπλουτισμός του ουρανίου και στην Arak όπου ο αντιδραστήρας βαρέως ύδατος θα μπορεί να παράγει πλουτώνιο για πυρηνικά όπλα. Το Ισραήλ μπορεί να φέρει εις πέρας μια τέτοια επιχείρηση μονομερώς. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι μια τέτοια επιχείρηση είναι εύκολη και δεν ενέχει κινδύνους. Αντιθέτως, μια εναέρια επέμβαση στο Ιράν είναι εξαιρετικά περίπλοκη, καθώς οι τρεις πιθανές διαδρομές προς το Ιράν περιλαμβάνουν άδεια διέλευσης από τον εναέριο χώρο τρίτων χωρών: η προσέγγιση από τον βορρά θα ακολουθήσει τα σύνορα Συρίας – Τουρκίας, η κεντρική τροχιά πτήσης περνάει από την Ιορδανία και το Ιράκ και η νότια οδός πε-

ριλαμβάνει διέλευση από το κατώτερο άκρο της Ιορδανίας, τη Σαουδική Αραβία και πιθανόν το Κουβέιτ. Σχεδόν όλες οι προαναφερθείσες χώρες (εκτός από την Ιορδανία) δεν επιθυμούν τη διέλευση των ισραηλινών δυνάμεων από τον εναέριο χώρο τους. Αλλά και οι μεγάλες αποστάσεις θέτουν προβλήματα, καθώς η ανάγκη εφοδιασμού των ισραηλινών δυνάμεων θα πρέπει να γίνεται σε σημεία όπου οι δυνάμεις ανεφοδιασμού θα είναι ασφαλείς για μεγάλο χρονικό διάστημα. Παράλληλα, το ζήτημα της απελευθέρωσης ουρανού στην ατμόσφαιρα θέτει σημαντικά ζητήματα δημόσιας υγείας εξαιτίας της ρύπανσης από βαρέα μέταλλα (Simon S. b., 2009). Ακόμη, ισχύουν και για την ισραηλινή επέμβαση οι περιορισμοί που ισχύουν για την αντίστοιχη αμερικανική: η μεγάλη διασπορά των πυρηνικών εγκαταστάσεων, πολλές από τις οποίες είναι υπόγειες και οι άγνωστες πτυχές του πυρηνικού προγράμματος, συνεπάγονται δυσκολίες για την επιτυχή έκβαση μιας επέμβασης. Οι πυρηνικές εγκαταστάσεις του Ιράν δεν είναι εύκολο να καταστραφούν, όπως ήταν οι περιπτώσεις του Ιράκ (1981) και της Συρίας (2007) (Creveld, 2008). Παράλληλα, δεν υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι το ισλαμικό καθεστώς έχει σκοπό να εξαπολύσει πρώτο πυρηνική επίθεση κατά του Ισραήλ, καθώς αναγνωρίζει τη δυνατότητα του Ισραήλ να αντεπιτεθεί με πυρηνικά όπλα, γεγονός με καταστροφικές συνέπειες για το Ιράν. Ακόμη, λοιπόν, και αν το Ιράν αποκτήσει πυρηνικά όπλα, δεν θα επιθυμεί να τα χρησιμοποιήσει κατά μιας άλλης πυρηνικής δύναμης (Weiss, 2009).

Μια ισραηλινή επέμβαση στο Ιράν, ακόμη και αν είναι επιτυχημένη, μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τα αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή. Αρχικά, μια ισραηλινή επίθεση κατά των πυρηνικών εγκαταστάσεων του Ιράν από διεθνές ζήτημα σχετικά με την απροθυμία του Ιρανικού καθεστώτος να συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις διεθνείς συμφωνίες θα μετατραπεί σε διμερές ζήτημα μεταξύ Ισραήλ και Ιράν, όπου πολλά κράτη διεθνώς θα ταχθούν κατά του Ισραήλ. Ως αποτέλεσμα, το Ιράν θα μπορέσει να ανασυγκροτήσει το πυρηνικό του πρόγραμμα χωρίς να υποστεί σημαντική κριτική από τη διεθνή κοινότητα. Παράλληλα, πολλοί θα υποθέσουν ότι η Ουάσινγκτον έχει δώσει το «πράσινο φως» για μια τέτοια επέμβαση, προκαλώντας αντιδράσεις κατά των ΗΠΑ (Eisenstadt M. & Clawson P., 2008). Ακόμη και αν δεν έχουν συμφωνήσει για μια τέτοια επέμβαση, οι ΗΠΑ θα αναγκαστούν πιθανότατα να εμπλακούν στρατιωτικά σε περίπτωση ιρανικών αντιποίνων κατά του Ισραήλ ή κατά άλλων χωρών στην περιοχή. Επίσης, η ιρανική αντίδραση μπορεί να κατευθυνθεί και κατά των αμερικανικών δυνάμεων στην περιοχή και κυρίως στο Αφγανιστάν (Simon S. b., 2009). Ταυτόχρονα, ανακύπτει το ζήτημα της ανόδου των τιμών του πετρελαίου και της διακοπής των ενεργειακών προμηθειών από τα κράτη του Κόλπου. Η οποιαδή-

ποτε εμπλοκή των ΗΠΑ θα ερμηνευτεί από τα μουσουλμανικά κράτη ως βοήθεια προς το Ισραήλ, γεγονός που θα δυσχεράνει τη θέση τους, παρακωλύοντας τις προσπάθειες για βελτίωση των αμερικανικών σχέσεων με τον αραβικό κόσμο. Παράλληλα, η ενίσχυση του Ισλαμικού καθεστώτος που πιθανόν να εκδηλωθεί μετά από μια ισραηλινή επέμβαση, θα ανατρέπει την πρόθεση των ΗΠΑ να προωθήσουν μια καθεστωτική αλλαγή μέσω της στήριξης της αντιπολίτευσης, της οποίας ο ρόλος σε μια τέτοια εξέλιξη θα είναι υποβιβασμένος. Ο κίνδυνος της περαιτέρω ενίσχυσης του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος μετά την ισραηλινή επέμβαση είναι ορατός, ενώ οι διαπραγματεύσεις για την επίλυση του Παλαιστινιακού θα τεθούν στο περιθώριο. Σε περίπτωση αντιπίθεσης από την Hezbollah ή την Hamas είτε αυθόρμητα είτε λόγω πιέσεων από την Τεχεράνη για να δράσουν, οποιαδήποτε διαδικασία διαπραγματεύσεων θα αναβληθεί. Είναι γεγονός ότι στα αμερικανικά συμφέροντα εντάσσεται η ασφάλεια και η προστασία του Ισραήλ, αλλά μια ισραηλινή επέμβαση στο Ιράν ενδεχομένως να δημιουργήσει εντάσεις στις μεταξύ τους σχέσεις, αλλά και στις σχέσεις των ΗΠΑ με τους Ευρωπαίους συμμάχους τους (Simon S. b., 2009).

Από την άλλη πλευρά, υπάρχει η άποψη ότι μια ισραηλινή επέμβαση κατά της πυρηνικής απειλής που τίθεται από το Ιράν θα γίνει αποδεικτική από τη διεθνή κοινότητα, ενώ οι ισραηλινές υπηρεσίες πληροφοριών υποστηρίζουν ότι το Ιράν υπερβάλλει ως προς τα αντίποινα που μπορεί να προκαλέσει. Παράλληλα, οι επιθέσεις που μπορεί να γίνουν από τις συμμαχικές οργανώσεις του Ιρανικού καθεστώτος θα καταφέρουν τελικά περιορισμένης κλίμακας πλήγματα. Όσον αφορά στις επιθέσεις κατά των αμερικανικών δυνάμεων στην περιοχή, υπολογίζεται ότι το Ιράν δεν θα θελήσει να προκαλέσει τα αμερικανικά αντίποινα και την επακόλουθη εμπλοκή των ΗΠΑ στη σύγκρουση. Επίσης, η απραξία της Ισραηλινής ηγεσίας απέναντι στην μετατροπή του Ιράν σε πυρηνική δύναμη ενέχει περισσότερους κινδύνους για το Ισραήλ από μια επίθεση που θα καθυστερήσει ή ακόμη και θα καταστρέψει συνολικά τις πυρηνικές του εγκαταστάσεις. Η επιτυχία μιας επέμβασης θα κριθεί όχι μόνο από το τελικό αποτέλεσμα, αλλά και από τις αλυσιδωτές αντιδράσεις που μπορεί να προκαλέσει στο Ιράν, όπως είναι οι οικονομικές και κοινωνικές αναταραχές που θα δημιουργηθούν στο εσωτερικό της χώρας, προωθώντας την κατάρρευση του καθεστώτος. Οι απόψεις αυτές εκφράζονται κυρίως στο εσωτερικό του Ισραήλ, όχι μόνο από την πολιτική και στρατιωτική ηγεσία, αλλά και από άλλους πολιτικούς κύκλους (Kaye D. et al., 2011).

Κεφάλαιο IV

Οι ΗΠΑ και το Ισραήλ Απέναντι στο Ιράν

Η σχέση των ΗΠΑ με το Ισραήλ χαρακτηρίζεται στη βιβλιογραφία των διεθνών σχέσεων ως «ειδική σχέση» και αναπτύχθηκε στη βάση κοινών στρατηγικών συμφερόντων, κοινών αξιών και μέσω της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής αλληλεπίδρασης των δύο κρατών (Hahn, 1998). Είναι γεγονός, όμως, ότι η σχέση δεν ήταν εξ αρχής ειδική και σε καμία περίπτωση ιδανική. Αντιθέτως, έχει περάσει από πολλές διακυμάνσεις, ανάλογα με την ιστορική συγκυρία. Οι κύριοι λόγοι πίσω από την ειδική σχέση ΗΠΑ-Ισραήλ εντοπίζονται στο Εβραϊκό στοιχείο που βρίσκεται στις ΗΠΑ και επηρεάζει έμμεσα τις επιλογές της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Αν και ο Εβραϊκός πληθυσμός που βρίσκεται σήμερα στην Αμερική δεν ξεπερνάει το 3% του συνολικού πληθυσμού, το ισχυρό Εβραϊκό Λόμπυ μέσω των ενεργειών του ασκεί πιέσεις στην εκάστοτε προεδρία, ώστε να λαμβάνονται υπόψη σε κάθε σχετική απόφαση τα ισραηλινά συμφέροντα. Επίσης, η ειδική σχέση αναπτύχθηκε λόγω της στρατηγικής σημασίας του Ισραήλ για τις ΗΠΑ στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Είναι γεγονός ότι το Ισραήλ κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου και αφού απέδειξε τη στρατιωτική του ισχύ, στοιχείο που αναγνωρίζεται και αξιολογείται από τις ΗΠΑ, αποτέλεσε τον μοναδικό αξιόπιστο σύμμαχο για την προάσπιση των αμερικανικών συμφερόντων στη Μέση Ανατολή. Η ύπαρξη στη ζωτικής σημασίας περιοχή της Μέσης Ανατολής μιας δημοκρατικής, δυτικού τύπου δύναμης με συντριπτική στρατιωτική ισχύ σε σχέση με τα γειτονικά αραβικά κράτη, λειτούργησε για μεγάλο διάστημα υπέρ του Ισραήλ και των ΗΠΑ. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και την απουσία της σοβιετικής απειλής, ο ρόλος του Ισραήλ για την προάσπιση των αμερικανικών συμφερόντων δεν θεωρείται απαραίτητος. Από την άλλη πλευρά, ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας που ξεκίνησε μετά την 11^η Σεπτεμβρίου ανανέωσε τον ρόλο του Ισραήλ, που συντάχθηκε στο πλευρό των ΗΠΑ άμεσα, καθώς θίγονται και τα δικά του συμφέροντα ασφαλείας.

Υπάρχουν απόψεις που υποστηρίζουν ότι η ειδική σχέση ΗΠΑ – Ισραήλ αποτελεί στρατηγικό κεφάλαιο για τις ΗΠΑ, καθώς τα εθνικά συμφέροντα των δύο χωρών είναι ταυτόσημα, ενώ σε πολλές περιπτώσεις το Ισραήλ έκανε υποχωρήσεις ως προς την επιδίωξη των δικών του συμφερόντων προκειμένου να δεχθεί τα αμερικανικά συμφέροντα. Επίσης, το Ισραήλ έχει συμβάλλει στην προώθηση των αμερικανικών συμφερόντων και σε πολλές περιπτώσεις κλήθηκε από τις ΗΠΑ να μην ενεργήσει, αντίθετα προς τα εθνικά του συμφέροντα. Η ση-

μερινή συνεισφορά του προς τα αμερικανικά στρατηγικά συμφέροντα εντοπίζεται σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων και υπάρχουν οικονομικές αλληλεξαρτήσεις μεταξύ των δύο κρατών, σημαντικοί εμπορικοί δεσμοί και πληθώρα κοινών προγραμμάτων έρευνας και ανάπτυξης. Το Ισραήλ και κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και μετά την 11^η Σεπτεμβρίου προωθεί συστηματικά τα αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή, ενώ αποτελεί μια δημοκρατική δύναμη που ενστερνίζεται τις ίδιες Ιουδαίο-χριστιανικές αξίες με τις ΗΠΑ (Slocombe, 2011; Danziger R. & Gordon B., 1995; Eisenstadt M. & Pollock D., 2012).

Από την άλλη πλευρά, πολλοί αναλυτές θεωρούν ότι το Ισραήλ αποτελεί στρατηγικό βαρίδιο για τις ΗΠΑ, καθώς η υποστήριξη του είναι μια ιδιαίτερα δαπανηρή υπόθεση και περιπλέκει τις σχέσεις της Αμερικής με τον αραβικό κόσμο. Μάλιστα, το Ισραηλινό κράτος δεν μπόρεσε να προστατεύσει τα αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή όταν παρέστη ανάγκη, γεγονός που γίνεται ορατό κυρίως μετά τον Πόλεμο του Κόλπου. Το βάρος του Ισραήλ είναι εμφανές και στην τρομοκρατία που αντιμετωπίζουν οι ΗΠΑ, καθώς σε ένα βαθμό οφείλεται στην άνευ όρων υποστήριξη τους απέναντι στο Εβραϊκό κράτος. Επιπλέον, η απόκτηση πυρηνικού οπλοστασίου από το Ισραήλ έχει πυροδοτήσει αντίστοιχες ενέργειες από τα γειτονικά αραβικά κράτη. Η αδιαφορία με την οποία η Ισραηλινή κυβέρνηση αντιμετωπίζει συχνά τα αμερικανικά αιτήματα και υπαναχωρεί από τις υποσχέσεις της έχει δημιουργήσει προβλήματα στη σχέση των δύο κρατών, όπως και η πώληση ισραηλινών οπλικών συστημάτων σε ανταγωνιστικά κράτη και η επιθετική κατασκοπεία που κατά καιρούς διεξάγει κατά των ΗΠΑ. Η διαφοροποίηση των δύο κρατών όσον αφορά στην επίλυση του Παλαιστινιακού προβλήματος, στο πυρηνικό οπλοστάσιο του Ιράν και στην αντιμετώπιση της Αραβικής Άνοιξης έχουν δημιουργήσει προβλήματα στην προώθηση των αμερικανικών συμφερόντων στην περιοχή (Mearsheimer J. & Walt S., 2006; Walt S. b., 2011).

Η Διαλεκτική ΗΠΑ – Ισραήλ απέναντι στο Ιράν

Η δήλωση συμβούλου του Προέδρου Obama, μετά την πρόσφατη επίσκεψή του στο Ισραήλ στις 20 Μαρτίου 2013, σε σχέση με το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν ότι «*δεν μπορεί η ουρά να τραβάει τον σκύλο και, με όλον τον σεβασμό προς το Ισραήλ, οι ΗΠΑ παραμένουν ο σκύλος*» είναι χαρακτηριστική της κατάστασης που επικρατεί σήμερα στις σχέσεις των δύο κρατών (Μποζανίνου Τ. α., 2013). Τόσο οι ΗΠΑ όσο και το Ισραήλ συμφωνούν ότι το Ιράν δεν πρέπει να αποκτήσει πυρηνικό οπλοστάσιο, αλλά δεν υιοθετούν τον ίδιο τρόπο αντιμετώπισης του ιρανικού αδιεξόδου. Μάλιστα, διαφωνίες σε υψηλό επίπεδο έχουν ανακύψει από τον Σεπτέμβριο του 2012, καθώς η αμερικανική πλευρά δεν επιθυμεί να στείλει ένα τελεσίγραφο

στην Τεχεράνη για τη διακοπή του προγράμματος, ενώ η ισραηλινή ηγεσία υποστηρίζει ότι χωρίς ξεκάθαρες θέσεις και χρονικά όρια, το Ιράν δεν θα σταματήσει την ανάπτυξη του προγράμματος (Clawson P. & Makovsky D., 2012).

Με το πρόσχημα της ανάπτυξης του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος, ΗΠΑ και Ισραήλ επιθυμούν να περιορίσουν τη δυναμική της Ισλαμικής Δημοκρατίας στη Μέση Ανατολή. Αρχικά, το Ιρανικό καθεστώς παρουσιάζεται ως ένας μη ορθολογικός δρώντας που δεν αντιλαμβάνεται τους κινδύνους και προκειμένου να προωθήσει τις Ισλαμικές αρχές ενάντια στην δυτική κυριαρχία, είναι έτοιμο να κάνει ακόμη και χρήση πυρηνικών όπλων, έστω και αν θα κατέρρεε και το ίδιο. Επίσης, το καθεστώς θεωρεί ότι η απελευθέρωση των Μουσουλμάνων και κυρίως των Παλαιστινίων είναι κεντρικός στόχος της εξωτερικής πολιτικής του. Παράλληλα, χρησιμοποιείται το επιχείρημα ότι το Ιράν ενισχύει στρατιωτικά και οικονομικά εξτρεμιστικές οργανώσεις με δεδηλωμένο σκοπό την καταστροφή του Ισραήλ, όπως η Hezbollah και η Hamas. Συνεπώς, οι ΗΠΑ και το Ισραήλ οφείλοντας να προστατεύσουν τα ζωτικά τους συμφέροντα, προσπαθούν να αποτρέψουν κάθε ενδεχόμενο να βρεθούν τα ιρανικά πυρηνικά όπλα στα χέρια των οργανώσεων αυτών (Nader, 2013). Επίσης, η απόκτηση πυρηνικού προγράμματος από το Ιράν, θα σημάνει την έναρξη ενός περιφερειακού ανταγωνισμού απόκτησης πυρηνικών και από άλλα κράτη στην περιοχή, πιθανότητα που είναι αντίθετη με τη ΣΜΔ και την πάγια πολιτική των ΗΠΑ για τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων (Bennis, 2009). Όλα τα παραπάνω επιχειρήματα στηρίζουν την άποψη ότι το Ιράν ανήκει στον «άξονα του κακού».

Μια μεγάλη μερίδα αναλυτών αντικρούει τα επιχειρήματα αυτά, υποστηρίζοντας ότι μέχρι σήμερα το Ισλαμικό καθεστώς δεν έχει αντιδράσει μη ορθολογικά στις απειλές που έχει δεχτεί, αλλά αντιθέτως υπολογίζοντας τον κίνδυνο και τις επιπτώσεις των αντιποίνων, προσαρμόζεται στις ελάχιστες συνθήκες. Για παράδειγμα, μετά την κατάρριψη πολιτικού ιρανικού αεροσκάφους από αμερικανικά πυρά το 1988, το Ιράν δεν προέβη σε αντίποινα και παρά την χρήση χημικών όπλων και τον βομβαρδισμό ιρανικών πόλεων από τον Saddam στον οκταετή πόλεμο, απέφυγε οποιαδήποτε παρόμοια ενέργεια (Riedel B. , 2011). Παράλληλα, διαθέτει έναν αδύναμο και απαρχαιωμένο τακτικό στρατό, που δεν μπορεί να συγκριθεί σε καμία περίπτωση με τις αμερικανικές και τις δυτικές δυνάμεις. Για αυτό το λόγο, το Ιράν στηρίζει την ασφάλειά του στο δόγμα της «ασύμμετρης απειλής» και έχει αναπτύξει σχέσεις με εξτρεμιστικές οργανώσεις στην περιοχή, ενώ το ναυτικό του μπορεί να διεξάγει επιτυχώς μόνο ανταρτοπόλεμο. Συγχρόνως, υποστηρίζοντας του Παλαιστινίους δημιουργεί δεσμούς

με τους Σουνίτες Άραβες και περιορίζει την απομόνωσή του στην περιοχή. Ο αγώνας όλων κατά του Ισραήλ αποτελεί βασικό σημείο συνεργασίας (Nader, 2013). Όσον αφορά στο πυρηνικό πρόγραμμα, αφενός ως συμβαλλόμενο μέρος της ΣΜΔ έχει δικαίωμα να αναπτύξει πυρηνική ενέργεια για ειρηνικούς σκοπούς, ενώ σύμφωνα με τις εκθέσεις της ΙΑΕΑ και της National Intelligence Estimate (NIE) δεν υπάρχουν σαφείς ενδείξεις για την ανάπτυξη πυρηνικών όπλων. Η Τεχεράνη βρίσκεται στη διαδικασία ανάπτυξης ενός προγράμματος πυρηνικής ενέργειας και ενός προγράμματος εμπλουτισμού ουρανίου για την τροφοδότηση του συστήματος. Συνεπώς, η άρνηση της Ουάσιγκτον να επιτρέψει στην Τεχεράνη την ανάπτυξη πυρηνικού προγράμματος παρά το αναφαίρετο δικαίωμα που έχει, επειδή δεν εμπιστεύεται την ιρανική ηγεσία, σημαίνει ότι δεν υπάρχει ένας κανόνας που τον ακολουθούν όλοι, αλλά οι ΗΠΑ εφαρμόζουν διπλά πρότυπα. Χαρακτηριστική είναι η συναίνεση της Ουάσιγκτον απέναντι στο αγνώστων στοιχείων και χωρίς κανέναν διεθνή έλεγχο Ισραηλινό πυρηνικό οπλοστάσιο που μετράει ήδη τρεις δεκαετίες λειτουργίας, αλλά και η στάση της απέναντι στην πυρηνική δοκιμή της Ινδίας και του Πακιστάν το 1998. Οι παραπάνω περιπτώσεις διεξήχθησαν εκτός των δομών της ΣΜΔ και όλες έγιναν άμεσα αποδεκτές και νομιμοποιήθηκαν (Bennis, 2009).

Ακόμη, ο κίνδυνος να βρεθούν τα πυρηνικά όπλα που θα κατασιευάσει το Ιράν στα χέρια εξτρεμιστικών οργανώσεων είναι μάλλον ανεδαφικός, καθώς το Ισλαμικό καθεστώς δεν θα θελήσει να διακινδυνεύσει ακόμη και τη δική του ασφάλεια, σε περίπτωση που τα πυρηνικά χρησιμοποιηθούν από ανεξέλεγκτους δρώντες. Ο Khamenei δεν εμπιστεύεται πια τον Rafsanjani, τον οποίο κάποτε προώθησε στο ανώτατο αξίωμα της Ισλαμικής Δημοκρατίας – πρόσφατα απέκλεισε την υποψηφιότητά του από τις προεδρικές εκλογές – είναι μάλλον απίθανο να εμπιστευτεί σε μια μη Ιρανική ομάδα πυρηνικά όπλα. Δεδομένης, μάλιστα, της ευαίσθητης ισορροπίας των διαφορετικών θρησκειών στον Λίβανο, η Hezbollah που θέλει να προσελκύσει τόσο τις σουνιτικές όσο και τις χριστιανικές κοινότητες και δεν θέλει να φαίνεται σαν ένα πιόνι στη διάθεση του Ιράν, δεν είναι βέβαιο ότι σε περίπτωση ισραηλινής επίθεσης κατά του Ιρανικού καθεστώτος, θα συμβάλλει σε μια ενδεχόμενη αντεπίθεση. Από την άλλη πλευρά, η Hamas έχει κρατήσει αποστάσεις από την Τεχεράνη μετά τις βίαιες συγκρούσεις στη Συρία, ενώ με την Αραβική Άνοιξη και την κατάρρευση του καθεστώτος Mubarak στην Αίγυπτο έχουν δημιουργηθεί νέες προοπτικές. Χαρακτηριστικό είναι ότι ηγέτης της Hamas που βρίσκεται εξόριστος διαμένει στο Κατάρ και αναγνώρισε τον Erdogan ως ηγέτη του Μουσουλμανικού Κόσμου (Nader, 2013). Τέλος, όσον αφορά στη επιθυμία και άλλων κρατών να αποκτήσουν πυρηνικά μετά το Ιράν, η εξέλιξη αυτή δεν παρατηρήθηκε

ούτε μετά την απόκτηση πυρηνικών από το Ισραήλ, ούτε μετά από το Πακιστάν και την Ινδία. Η πολιτική της «στρατηγικής ασάφειας» που επικρατεί με την αμερικανική στήριξη σχετικά με το πυρηνικό πρόγραμμα του Ισραήλ, δημιουργεί ούτως ή άλλως την επιθυμία των γειτονικών κρατών για «πυρηνική ισότητα», κυρίως επειδή το Ισραήλ εξακολουθεί να παραβιάζει τους διεθνείς κανόνες και να προκαλεί τους γείτονές του με την κατοχή των Παλαιστινιακών, των Λιβανέζικων και Συριακών εδαφών (Bennis, 2009).

Για ποιο λόγο, επομένως, η Τεχεράνη εξακολουθεί να αναπτύσσει το πυρηνικό της πρόγραμμα παρά τις διεθνείς κυρώσεις και της απειλές από το Ισραήλ και τις ΗΠΑ για άμεση επέμβαση; Η απάντηση σχετίζεται με την στρατηγική ασφαλείας του Ιράν, αν και προαναφέρθηκε ότι η Ισλαμική Δημοκρατία είναι ενάντια στη διάδοση των πυρηνικών όπλων. Μετά την αμερικανική εισβολή στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ, η Τεχεράνη κλήθηκε να αντιμετωπίσει μια πρωτόγνωρη κατάσταση, καθώς ο βασιλιάς της αντίπαλός της στην περιοχή καταρρέει, αλλά παράλληλα οι αμερικανικές δυνάμεις βρίσκονται στα σύνορά της και φοβάται ότι θα είναι ο επόμενος στόχος (Dobbins, 2010). Ως αποτέλεσμα της νέας κατάστασης, η ανάπτυξη του πυρηνικού προγράμματος προωθήθηκε, με στόχο όχι να πλήξει το Ισραήλ ή τις αμερικανικές δυνάμεις, αλλά να τις αποθαρρύνει από το να ανατρέψουν το Ισλαμικό καθεστώς με στρατιωτικά μέσα. Είναι γεγονός ότι τα κράτη με πυρηνικά όπλα νιώθουν μεγαλύτερη ασφάλεια ότι κανένας δεν θα αναλάβει το ρίσκο να εισβάλλει σε μια πυρηνική δύναμη. Επομένως, για την Ισλαμική Δημοκρατία η εξασφάλιση ενός μέλλοντος χωρίς τον κίνδυνο μιας εξωτερικής επέμβασης αποτελεί πραγματικό πολιτικό θρίαμβο. Ακόμη και αν αποκτήσει πυρηνικό οπλοστάσιο το Ιράν, δεν θα θέσει καμία ουσιαστική απειλή στο Ισραήλ, καθώς το Ισραήλ θα εξακολουθήσει να διαθέτει τον πιο εξελιγμένο τεχνολογικά στρατιωτικό εξοπλισμό και το πιο εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό σε ολόκληρη τη Μέση Ανατολή, ενώ μετά το 1973 στηρίζεται σταθερά από την παγκόσμια (μέχρι στιγμής) υπερδύναμη και το αμερικανικό Κογκρέσο ποτέ δεν έχει αποφασίσει να περιορίσει την ετήσια οικονομική στήριξη προς το Ισραήλ. Αντιθέτως, το Ιράν δεν στηρίζεται οικονομικά από καμία μεγάλη δύναμη, η στρατιωτική συνεργασία του με την Ρωσία και την Κίνα αντιμετωπίζει προβλήματα μετά την απόφαση 1929 του Συμβουλίου Ασφαλείας και ο μόνος στρατιωτικός σύμμαχος στην περιοχή είναι η Συρία. Εάν, όμως, το καθεστώς Assad καταρρεύσει, το Ιράν θα είναι ο μεγαλύτερος χαμένος της Αραβικής Άνοιξης (Riedel B. , 2011). Όσον αφορά στην αντιισραηλινή ρητορική που χρησιμοποιείται κυρίως επί Ahmadinejad στοχεύει στο να αποπροσανατολίσει την κοινή γνώμη στο εσωτερικό της χώρας από τα σημαντικά οικονομικά προβλήματα και δεν αποτελεί ουσιαστική απειλή για το Ισραήλ (Terrill, 2009).

Το ερώτημα που εύλογα ανακύπτει, στη συνέχεια, είναι για ποιο λόγο οι ΗΠΑ και το Ισραήλ παρουσιάζουν το Ισλαμικό καθεστώς ως απειλή για τα ζωτικά τους συμφέροντα στη Μέση Ανατολή. Στο σημείο αυτό παρατηρείται ταύτιση των εθνικών συμφερόντων των δύο δυνάμεων. Μετά την εισβολή στο Αφγανιστάν και στο Ιράν, το Ιράν αναδεικνύεται σε ηγεμονική δύναμη στην περιοχή, γεγονός που διαταράσσει την ισορροπία δυνάμεων, επηρεάζοντας τόσο το Ισραήλ που αντιλαμβάνεται ότι μια άλλη ισχυρή, μη αραβική δύναμη προοικαλεί την κυριαρχία του, αλλά και οι ΗΠΑ που ενώ εξάλειψαν τον ιρακινό κίνδυνο, επέτρεψαν σε μια άλλη δύναμη να ενισχυθεί, αλλάζοντας τις ισορροπίες δυνάμεων στη Μέση Ανατολή. Η διατήρηση του status quo είναι βασικό στοιχείο της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής και δεν αφορά μόνο στη Μέση Ανατολή, αλλά σε κάθε σημείο του πλανήτη που οι ΗΠΑ έχουν ζωτικά εθνικά συμφέροντα. Είναι ανάγκη να μην αναδειχθεί καμία άλλη ηγεμονική δύναμη στην περιοχή που θα μπορεί ενδεχομένως να επηρεάσει μονομερώς την παραγωγή και την προμήθεια πετρελαίου, είτε πρόκειται για το Ιράν είτε για τη Σαουδική Αραβία. Εφόσον έχει διαμορφωθεί μια κατάσταση που εξυπηρετεί τα συμφέροντα των ΗΠΑ και των συμμάχων τους – στην περίπτωση της Μέσης Ανατολής κυρίως του Ισραήλ – ο στόχος είναι η παρούσα κατάσταση να διατηρηθεί, ακόμη και αν χρειαστεί να επέμβουν άμεσα για να την προστατεύσουν.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση, το ζήτημα είναι η στάθμιση του κόστους και του οφέλους από μια τέτοια επέμβαση για τις ΗΠΑ. Η Κυβέρνηση Bush αντιλαμβάνονταν την απειλή του Ιράν ως ύψιστης σημασίας και για αυτόν τον λόγο το ιρακινό πυρηνικό πρόγραμμα ανακύπτει ως απειλή από το 2002 και έπειτα. Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου η ατζέντα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής καθορίζεται από το Δόγμα Bush και τον προληπτικό πόλεμο και η ρητορική της κυβέρνησης υπηρετεί τα νέα δεδομένα. Ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας λειτουργεί ως περίβλημα για να δικαιολογηθεί κάθε επέμβαση που στοχεύει στο να μην ανατραπεί το status quo. Η περίπτωση της χρήσης στρατιωτικών μέσων για τη διακοπή του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν σχεδιάζεται για πρώτη φορά από την κυβέρνηση Bush Jr. Κατά την παραμονή των αμερικανικών στρατευμάτων στο Ιράκ, η αμερικανική κυβέρνηση είχε πληροφορίες ότι εξτρεμιστικές σιιτικές οργανώσεις υποστηριζόμενες στρατιωτικά και οικονομικά από το Ιράν έκαναν επιθέσεις στις αμερικανικές δυνάμεις. Συνεπώς, ο πόλεμος στο Ιράκ μεταφερόταν για τις ΗΠΑ στο Ιράν και ο αγώνας κατά του ιρακινού πυρηνικού προγράμματος γινόταν πάλι κατά της τρομοκρατίας. Η θέση της Αμερικανικής ηγεσίας ήταν ότι για πολλά από τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι Αμερικανοί στο Ιράκ ευθυνόταν η Τεχεράνη και συνεπώς η λύση ήταν να αντιμετωπίσουν του Ιρανούς. Έτσι, η Αμερικανική

νική πολιτική και στρατιωτική ηγεσία αρχίζει να επαναδιατυπώνει τα σχέδια επίθεσης στο Ιράν που επικεντρώνονται σε ευρείες βομβιστικές επιθέσεις στις ήδη γνωστές και στις εικαζόμενες πυρηνικές εγκαταστάσεις και σε άλλους στρατιωτικούς στόχους και έργα υποδομής. Η αλλαγή αυτή στη στάση της κυβέρνησης Bush σχετίζεται με το ότι οι αμερικανοί πολίτες δεν είχαν ακόμη πειστεί για τους κινδύνους από την απόκτηση πυρηνικής βόμβας από το Ιράν – όπως είχε γίνει λίγα χρόνια νωρίτερα με το Ιράκ – και δεν υπήρχε ευρεία υποστήριξη της κοινής γνώμης για άμεση επέμβαση, ενώ υπήρχαν πληροφορίες ότι το Ιρανικό καθεστώς σε πέντε χρόνια περίπου θα είχε κατασκευάσει πυρηνικά όπλα. Ο κυριότερος λόγος, όμως, ήταν η ανάδειξη του Ιράν σε ηγεμονική δύναμη στη Μέση Ανατολή μετά την πτώση του Ιράκ (Hersh, 2007).

Η αμερικανική εξωτερική πολιτική δεν είναι ανεξάρτητη από τις πιέσεις των ομάδων συμφερόντων και μια από τις ισχυρότερες και πιο δραστήριες στις ΗΠΑ είναι το Εβραϊκό Λόμπυ. Η ισχυρότερη οργάνωση του Εβραϊκού Λόμπυ στις ΗΠΑ είναι η Αμεριανοϊσραηλινή Επιτροπή Δημοσίων Υποθέσεων (AIPAC) που μεταφέρει τις απαιτήσεις της ισραηλινής ηγεσίας, προβάλλοντας συνήθως τη ρητορική της προστασίας των αμερικανικών συμφερόντων ή της ασφάλειας του Ισραήλ, προκειμένου να χειραγωγήσει την αμερικανική πολιτική. Η απόφαση για την επίθεση κατά του Ιράκ το 2003 επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από τις πιέσεις που άσκησε το Ισραήλ και το Λόμπυ στην αμερικανική ηγεσία. Αν και πολλοί πιστεύουν ότι ο πόλεμος έγινε για το πετρέλαιο, το κυριότερο κίνητρο υπήρξε η ασφάλεια του Ισραήλ. Στο εσωτερικό των ΗΠΑ εκείνη την περίοδο η κύρια δύναμη που υποκινούσε τον πόλεμο ήταν μια μικρή ομάδα νεοσυντηρητικών, πολλοί από τους οποίους διατηρούσαν δεσμούς με το κόμμα Likud. Οι πιο σημαντικές εβραϊκές οργανώσεις της Αμερικής συσπειρώθηκαν για να συμπαρασταθούν στην αμερικανική ηγεσία. Οι νεοσυντηρητικοί ήταν αποφασισμένοι να ανατρέψουν τον Saddam πριν ακόμη γίνει Πρόεδρος ο Bush επί Clinton, αλλά δεν τα είχαν καταφέρει. Τα σχέδιά τους προωθήθηκαν μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, οπότε και υποστηρίχθηκε το δόγμα του προληπτικού πολέμου (Mearsheimer J. & Walt S., 2006).

Οι φιλοϊσραηλινές δυνάμεις ενδιαφέρονταν να εμπλέξουν τις ΗΠΑ πιο άμεσα στη Μέση Ανατολή, αλλά κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου είχαν περιορισμένη επιτυχία, επειδή η Αμερική είχε αναλάβει ρόλο «off shore» εξισορροπιστή στην ευρύτερη περιοχή. Οι αμερικανικές δυνάμεις κρατούνταν μακριά από τους κινδύνους και ευνοούσαν κατά βάση τις διενέξεις μεταξύ των τοπικών δυνάμεων (αυτός είναι και ο λόγος που οι ΗΠΑ στήριζαν τον Saddam στον πόλεμό του κατά του επαναστατικού Ιράν, ώστε να διατηρείται μια ισορροπία

ευνοϊκή για τις ΗΠΑ). Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '90 οι νεοσυντηρητικοί ισχυρίζονταν ότι η στρατηγική της διπλής ανάσχεσης δεν ήταν αρκετή και ότι η αλλαγή καθεστώτος στο Ιράν ήταν απαραίτητη. Επέμεναν ότι με την ανατροπή του Saddam και τη μετατροπή του Ιράν σε δυναμική δημοκρατία θα μπορούσαν οι ΗΠΑ να δρομολογήσουν μια μακρόπνοη πορεία αλλαγών σε όλη τη Μέση Ανατολή. Προέβλεπαν μια εξέλιξη-ντόμινο: την πτώση του Saddam θα ακολουθούσε εκείνη των άλλων εχθρών του Ισραήλ και με αυτόν τον τρόπο θα εξαφανίζονταν τα ΟΜΚ και η τρομοκρατία από την περιοχή. Συνεπώς, οι Ισραηλινοί ηγέτες, οι νεοσυντηρητικοί και η Κυβέρνηση Bush είδαν τον πόλεμο στο Ιράν ως το πρώτο βήμα μιας φιλόδοξης εισστρατείας για την αναμόρφωση της Μέσης Ανατολής (Mearsheimer J. & Walt S., 2006). Μετά την επιτυχημένη εισβολή στη Βαγδάτη, το Ισραήλ μέσω του Λόμπυ πιέζει σταθερά, ώστε οι ΗΠΑ να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για να περιορίσουν την πυρηνική δραστηριότητα του Ιράν. Εάν η Ισλαμική Δημοκρατία αποκτήσει πυρηνικό οπλοστάσιο, θα ενισχυθεί αυτόματα ο ρόλος της στη Μέση Ανατολή και δεν θα είναι πλέον δυνατόν να περιοριστεί, ανατρέποντας δια παντός την ισορροπία ισχύος. Χιλιάδες φιλοισραηλινές εθνικές, τοπικές και κοινοτικές ομάδες έχουν κινητοποιηθεί για την προώθηση της ισραηλινής ατζέντας μέσω των μέσων ενημέρωσης και με πιέσεις στους εκπροσώπους του Κογκρέσου και για τα δύο κόμματα. Επί Προεδρίας Bush τόσο η νέα κατεύθυνση της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ που καθορίζεται από τους νεοσυντηρητικούς όσο και οι πιέσεις από το Ισραηλινό Λόμπυ συμβάλλουν, ώστε να θεωρείται η επέμβαση στο Ιράν απαραίτητη για την προώθηση των αμερικανικών και ισραηλινών συμφερόντων (Petras, 2006).

Ενάντια σε αυτή την κατεύθυνση κινείται μια άλλη μερίδα πολιτικών στελεχών και αναλυτών που θεωρούν ότι η επέμβαση στο Ιράν ενέχει περισσότερους κινδύνους από οφέλη. Η βιβλιογραφία, που ήδη παρουσιάστηκε στο σχετικό κεφάλαιο, υποστηρίζει ότι μια επέμβαση θα πρέπει να επιλεγεί ως η έσχατη λύση και η μόνη βάση για την αντιμετώπιση του προβλήματος είναι η διπλωματική οδός και οι διαπραγματεύσεις. Από το 2006 αλλάζει η στάση ορισμένων στελεχών της Κυβέρνησης Bush, όπως του Rumsfeld υπό την πίεση των ανώτερων στρατιωτικών στελεχών, που δεν επιθυμεί την άμεση εμπλοκή λόγω της κακής εμπειρίας από το Αφγανιστάν και το Ιράν. Γίνεται αντιληπτό πλέον ότι η κοινή γνώμη δεν βρίσκεται ούτε υπό τη συναισθηματική φόρτιση του 2001 μετά την επίθεση στους Δίδυμους Πύργους ούτε έχει πειστεί για το πυρηνικό οπλοστάσιο του Ιράν, όπως είχε συμβεί λίγα χρόνια νωρίτερα με το Ιράν. Μάλιστα, το γεγονός ότι δεν βρέθηκαν ΟΜΚ στο Ιράν έχει πλήξει την αξιοπιστία του συστήματος και των υπηρεσιών πληροφοριών. Η ισραηλινή στάση για άμεση επέμβαση στο Ιράν υποστηρίζεται από όλους τους μεγάλους Εβραϊκούς οργανισμούς, τα φιλο-

ισραηλινά λόμπυ, ένα μέρος του Λευκού Οίκου, την πλειοψηφία των επιχορηγούμενων εκπροσώπων του Κογκρέσου και των κρατικών, τοπικών και κομματικών ηγετών. Με την πιο μετριοπαθή στάση απέναντι στο Ιρανικό πρόβλημα τάσσονται κάποια κυβερνητικά στελέχη, η μειοψηφία των μελών του Κογκρέσου, η πλειοψηφία της κοινής γνώμης, η μειοψηφία των Αμερικανών Εβραίων και τα στρατιωτικά στελέχη που υπηρέτησαν ή υπηρετούν στο Ιράν.

Από την άλλη πλευρά, στο Ισραήλ η απειλή από το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν δεν αποτελεί κομματικό ζήτημα, καθώς υπάρχουν διαφωνίες σχετικά με το μέγεθος της απειλής, τη σχέση της με τα υπόλοιπα εσωτερικά και εξωτερικά ζητήματα και κυρίως με το πώς θα πρέπει να αντιμετωπιστεί το ζήτημα, οι οποίες ξεπερνούν τις κομματικές γραμμές. Οι δύο τελευταίες κυβερνήσεις του Likud σταθερά υποστηρίζουν ότι το Ιράν απειλεί τα συμφέροντά τους (Feldman, 2013). Το Ισραηλινό Λόμπυ στις ΗΠΑ που εκφράζει τις απόψεις της Ισραηλινής πολιτικής ηγεσίας, πιέζει και την αμερικανική πολιτική προς αυτή την κατεύθυνση, όμως η κυβέρνηση Bush δεν αποφασίζει την επέμβαση στο Ιράν, αλλά ενισχύει τις κυρώσεις μέσω των ΗΕ και προωθεί τη συναίνεση της διεθνούς κοινότητας και κυρίως των Ευρωπαίων συμμάχων για την αντιμετώπιση του ιρανικού προβλήματος. Η αλλαγή στην αμερικανική προεδρία το 2009 σηματοδοτεί και τη μεταστροφή της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ απέναντι στο Ιράν. Η αμερικανική οικονομική κρίση του 2007 που εξελίσσεται σε παγκόσμια οικονομική ύφεση επηρεάζει άμεσα αυτή τη μεταστροφή. Συγχρόνως, οι ΗΠΑ που δεν έχουν απεμπλακεί ακόμη από το Αφγανιστάν και το Ιράν, δεν έχουν τη δυνατότητα να ανοίξουν ένα καινούργιο μέτωπο στη Μέση Ανατολή. Επιλέγουν, συνεπώς, την επαναπροσέγγιση του Ιράν, ενισχύοντας ταυτόχρονα τις κυρώσεις σε περίπτωση μη συμμόρφωσης του Ιρανικού καθεστώτος με τις διεθνείς επιταγές. Στο σημείο αυτό παρατηρείται η σύγκρουση μεταξύ ΗΠΑ και Ισραήλ. Αν και ο Obama στηρίχθηκε από μεγάλο μέρος των αμερικανών Εβραίων (78%) στις εκλογές και δεσμεύτηκε να προωθήσει τη διαδικασία ειρήνευσης στη Μέση Ανατολή, στο ζήτημα του Ιράν έρχεται σε σύγκρουση με την Ισραηλινή ηγεσία (Podhoretz, 2009).

Για τις ΗΠΑ, ο Περσικός Κόλπος είναι μια περιοχή με εθνικά ζωτικά συμφέροντα. Αν και στους Αμερικανούς πολιτικούς δεν τους αρέσει το πετρέλαιο να καθορίζει την αμερικανική εξωτερική πολιτική, ο έλεγχος των Στενών του Hormuz είναι ένα θέμα εξαιρετικής σημασίας. Το γεγονός ότι το Ιράν διαθέτει τη δυνατότητα να απειλεί ότι θα κλείσει τα Στενά του δίνει μεγάλη δύναμη και επιρροή στην περιοχή. Προκειμένου να αντισταθμίσει την επιρροή αυτή, η αμερικανική ηγεσία έχει ενισχύσει τις σχέσεις της με τα έξι κράτη που ανήκουν στο

Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου (ΣΣΚ) με τη θέσπιση το 2006 του Διαλόγου για την Ασφάλεια του Κόλπου σχετικά με θέματα ασφαλείας και στρατιωτικών εξοπλισμών. Η μεγαλύτερη απειλή για τα κράτη του Κόλπου, που δεν διαθέτουν στρατηγικό βάθος (με εξαίρεση τη Σαουδική Αραβία), είναι σήμερα το Ιράν λόγω της ανάπτυξης του πυρηνικού του προγράμματος και των δεσμών του με τις εξτρεμιστικές οργανώσεις της περιοχής. Όσο περισσότερο το Ιράν παρεμβαίνει στην περιοχή, τόσο οι σχέσεις συνεργασίας των ΗΠΑ με τα κράτη του Κόλπου γίνονται πιο σημαντικές και πρέπει να ενισχύονται (Knapp, 2010).

Αν και τα ζωτικά αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή δεν έχουν αλλάξει από τότε που οι ΗΠΑ εμπλέκονται στη Μέση Ανατολή, η προσέγγιση Obama είναι διαφορετική, καθώς δεν υποστηρίζονται πλέον σκληροπυρηνικές απόψεις, όπως η στρατιωτική επέμβαση ή η αλλαγή καθεστώτος, αν και καμία από τις επιλογές δεν αποκλείεται. Μετά τις αμφιλεγόμενες προεδρικές εκλογές στο Ιράν το 2009, η στάση της αμερικανικής κυβέρνησης σκληραίνει με την υιοθέτηση νέων κυρώσεων, χωρίς να απορρίπτει ποτέ τις διαπραγματεύσεις (Katzman, 2012). Υπάρχουν, μάλιστα, αναλυτές που χαρακτηρίζουν την πολιτική Obama απειλητική για την ασφάλεια του Ισραήλ, καθώς όσο ο χρόνος περνάει με τις διαπραγματεύσεις και το ιρανικό πρόγραμμα ολοκληρώνεται, τόσο πιο δύσκολη θα είναι η αναχαίτισή του στο μέλλον (Podhoretz, 2009). Οι ΗΠΑ δέχονται πιέσεις από το Εβραϊκό Λόμπυ, αλλά η σχέση αυτή είναι αμφίδρομη. Η αμερικανική κυβέρνηση ασκεί πιέσεις στο Ισραήλ να μην αναλάβει την πρωτοβουλία να αντιμετωπίσει μονομερώς το ιρανικό αδιέξοδο, αρνούμενη να στηρίζει στρατιωτικά και πολιτικά μια τέτοια επιχείρηση. Το Ισραήλ γνωρίζει ότι έχει τη δυνατότητα να πλήξει τις πυρηνικές εγκαταστάσεις του Ιράν, αλλά δεν μπορεί να στηρίξει μια ευρύτερη επιχείρηση που θα συμβάλει στην οριστική διακοπή του προγράμματος, ούτε έχει την ικανότητα να αντιμετωπίσει τα αντίποινα που ενδέχεται να εξελιχτούν σε μια γενικευμένη σύγκρουση. Η διαφωνία αυτή έχει δημιουργήσει εντάσεις στις σχέσεις Obama – Netanyahu.

Εντούτοις, δεν θα πρέπει να θεωρείται η στάση της Κυβέρνησης Obama τελείως διαφορετική από την προηγούμενη ηγεσία, δεδομένου ότι η στήριξη από την φιλοϊσραηλινή κοινότητα είναι απαραίτητη και για τα δύο αμερικανικά κόμματα. Με άλλα λόγια, η αμερικανική ηγεσία επιλέγει σε αυτή τη φάση την επαναπροσέγγιση με το Ιράν, γιατί με αυτόν τον τρόπο εξυπηρετούνται καλύτερα τα αμερικανικά συμφέροντα. Η αποτυχία της άμεσης εμπλοκής στη Μέση Ανατολή και η σταθερή απόφαση να μην αποσυρθεί από την περιοχή οδήγησε σε μια άλλη κατεύθυνση την αμερικανική εξωτερική πολιτική: στη διατήρηση της ισορροπίας ισχύος. Αν η ισορροπία ανατραπεί, τότε οι ΗΠΑ θα αναγκαστούν να επέμβουν, αλλά μόνο

μέχρι να επαναφέρουν το status quo και δεν θα εμπλακούν για να αναδιοργανώσουν τις τοπικές κοινωνίες. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η στάση των ΗΠΑ απέναντι στο συριακό αδιέξοδο: εφόσον προκαλεί την οικονομική και στρατιωτική «αιμορραγία» του Ιράν και της Hezbollah και την αμαύρωση της διεθνούς εικόνας τους και συγχρόνως έχει αρνητικές επιπτώσεις στην εικόνα της Ρωσίας και της Κίνας, είναι ανεκτή η παρούσα κατάσταση για τις ΗΠΑ (αν και οι ανθρώπινες απώλειες είναι δυσβάσταχτες – ο ΟΗΕ υπολογίζει περισσότερες από 93.000). Παράλληλα, η αμερικανική κυβέρνηση όσο δεν επεμβαίνει αποφεύγει τις συνήθεις κατηγορίες περί αμερικανικού ιμπεριαλισμού (Walt S. c., 2013).

Επίσης, όσον αφορά στη στάση του Ισραήλ απέναντι στο Ιράν, υπάρχει η άποψη ότι τόσο το Εβραϊκό κράτος έχει ανάγκη από το Ισλαμικό καθεστώς όσο και το αντίστροφο και καμία από τις δύο δυνάμεις δεν επιθυμεί πραγματικά να εξουδετερώσει ολοκληρωτικά τη δύναμη της άλλης. Ο Roshandel υποστηρίζει ότι η πολιτική νομιμοποίηση του Ισραήλ εξαρτάται από την παρουσία ενός επικίνδυνου και απειλητικού Ιράν στην περιοχή και πιέζοντας τη διεθνή κοινότητα να αναλάβει δράση κατά του κοινού ιρανικού εχθρού, αποκαθιστά το αίσθημα ασφάλειας του Εβραϊκού κράτους σε διεθνές επίπεδο και τάσσεται στο πλευρό της διεθνούς κοινότητας στον αγώνα της κατά του Ιράν. Από την άλλη πλευρά, και το Ιράν έχει ανάγκη από το Ισραήλ, καθώς μέσω της αντι-ισραηλινής ρητορικής ενισχύει στο εσωτερικό την υποστήριξη του καθεστώτος, ενώ η Ισλαμική Δημοκρατία δεν θέλει σε καμία περίπτωση να βρεθεί μόνη σε ένα περιβάλλον καθαρά αραβικό. Παράλληλα, οι επιθέσεις προς το Ισραήλ δεν στοχεύουν μόνο το Εβραϊκό κράτος, αλλά και τον βασικό τους σύμμαχο, τις ΗΠΑ. Με αυτόν τον τρόπο, το Ιράν μπορεί να στηρίζει την άποψη ότι είναι ένα κράτος που έχει τη δύναμη και προκαλεί την προσοχή και την έντονη ανησυχία των ΗΠΑ. Εάν από την τριγωνική σχέση ΗΠΑ – Ιράν – Ισραήλ, ο παράγοντας Ισραήλ απομακρυνθεί, τότε η σχέση θα είναι ευθεία μεταξύ ΗΠΑ και Ιράν, γεγονός που συνεπάγεται ότι το Ισλαμικό καθεστώς θα βρεθεί σε υποδεέστερη θέση και συνεπώς επιλέγει την έμμεση αναμέτρηση με τις ΗΠΑ και την άμεση με το Ισραήλ (Roshandel, 2011).

Άλλα σημεία προστριβών μεταξύ ΗΠΑ – Ισραήλ σχετικά με το Ιράν είναι η έμφαση στη μη διάδοση των πυρηνικών που είναι κεντρικής σημασίας για τις ΗΠΑ, αλλά δεν αποτελεί βασική μέριμνα για το Ισραήλ, αν και δεν επιθυμεί σε καμία περίπτωση έναν ανταγωνισμό πυρηνικών εξοπλισμών στη Μέση Ανατολή. Παράλληλα, στόχος των ΗΠΑ δεν είναι μόνο το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν, αλλά και ζητήματα που αφορούν στις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στην υποστήριξη της τρομοκρατίας από το ισλαμικό καθεστώς.

Αντιθέτως, για το Ισραήλ τα ζητήματα αυτά είναι περιορισμένης εμβέλειας σε σχέση με το ιρανικό πυρηνικό οπλοστάσιο. Για τους Ισραηλινούς, η πρόσφατη στάση των ΗΠΑ απέναντι σε άλλες χώρες που εμπλέκονταν στη διάδοση ΟΜΚ μπορεί να λειτουργήσει ενθαρρυντικά για το Ιράν να συνεχίσει το πυρηνικό του πρόγραμμα, καθώς ο Qadhafi στη Λιβύη, αν και εγκατέλειψε τα ΟΜΚ, τελικά ανατράπηκε από επαναστάτες υποστηριζόμενους από το ΝΑΤΟ, ενώ η ηγεσία της Β. Κορέας διατήρησε το πυρηνικό της πρόγραμμα και παραμένει στην εξουσία. Συνεπώς, η κατοχή πυρηνικών όπλων αποτρέπει τις ΗΠΑ από το να υποστηρίξουν τον κύριο στόχο τους, την καθεστωτική αλλαγή (Clawson P. & Makovsky D., 2012).

Στις βασιικές ανησυχίες της ισραηλινής πλευράς εντάσσεται και η πιθανότητα το Ιράν να εκμεταλλευτεί τις διαπραγματεύσεις για να συνεχίσει παράλληλα το πυρηνικό του πρόγραμμα, ενώ γνωρίζει καλά ότι η Ουάσινγκτον δεν θα ανακαλέσει ποτέ τις διαπραγματεύσεις και όσο αυτές συνεχίζονται οι ΗΠΑ δεν θα αναλάβουν στρατιωτική δράση. Η Ισραηλινή ηγεσία αντιμετωπίζει με δυσπιστία την περίπτωση επίτευξης μιας ενδιάμεσης συμφωνίας με το Ιράν που θα το δεσμεύει να σταματήσει το πυρηνικό του πρόγραμμα με αντάλλαγμα την άρση των κυρώσεων εις βάρος του, διότι όχι μόνο θα σταματήσουν οι διεθνείς πιέσεις κατά του Ιράν, αλλά εάν η συμφωνία δεν ευοδωθεί θα είναι πολύ δύσκολο για τη διεθνή κοινότητα να εφαρμόσει εκ νέου τις κυρώσεις. Επίσης, θεωρεί ότι οι κυρώσεις και τα διπλωματικά μέσα θα είναι αποτελεσματικά μόνο εάν το Ιράν πειστεί ότι οι ΗΠΑ θα επέμβουν στρατιωτικά σε περίπτωση αποτυχίας της διπλωματικής οδού. Η Ισραηλινή ηγεσία πιστεύει ότι οι ΗΠΑ δεν πρόκειται να δράσουν στρατιωτικά και για αυτόν τον λόγο το Ισραήλ δεν πρέπει να χάνει πολύτιμο χρόνο περιμένοντας. Δεδομένου ότι το σύνολο του πολιτικού κόσμου στο Ισραήλ θεωρεί ότι το Ιράν αποτελεί υπαρκτό εχθρό που απειλεί τα συμφέροντά τους, έχοντας μάλιστα δαπανήσει περισσότερα από 5 δις\$ χρηματοδοτώντας και εξοπλίζοντας ομάδες ορμισμένες να καταστρέψουν το Εβραϊκό κράτος, δεν μπορεί να παραμένει αδιάφορο σε αυτές τις εξελίξεις. Ακόμη, οι ΗΠΑ εξαιτίας της αποτυχίας στο Ιράν να αποδείξουν ότι κατείχε ΟΜΚ επιθυμούν να αποφύγουν τη διεθνή κριτική και δεν σκοπεύουν να αναλάβουν δράση έως ότου να αποδειχτεί ότι το Ιράν κατέχει πυρηνικά όπλα, όπως έκαναν και με τη Συρία το 2007. Για το Ισραήλ, όμως, όταν το Ιράν αποκτήσει πυρηνικό οπλοστάσιο, θα είναι πολύ αργά²⁹ (Clawson P. & Makovsky D., 2012).

Διαφαιίνεται ότι το πυρηνικό οπλοστάσιο του Ιράν δεν αποτελεί ουσιαστική απειλή για τις ΗΠΑ, αν και δεν είναι επιθυμητή η διάδοση των ΟΜΚ σε μια περιοχή με εύθραυστες ισορροπίες. Σύμφωνα με τον Waltz (Waltz, 2012), μάλιστα, εάν το Ιράν αποκτήσει πυρηνικά

όπλα, τότε θα επέλθει σταθερότητα στην περιοχή, καθώς θα εξισορροπηθεί η κυριαρχία του Ισραήλ: η ισχύς αποζητάει να εξισορροπηθεί. Το ζητούμενο, λοιπόν, είναι η ισορροπία δυνάμεων στην περιοχή να επιτευχθεί με το λιγότερο δυνατό κόστος για τις ΗΠΑ στην παρούσα συγκυρία, δηλαδή με ενίσχυση των διαπραγματεύσεων και αποφυγή της άμεσης επέμβασης. Αλλά το Ισραήλ με το πρόσχημα της υπαρξιακής απειλής που τίθεται από το Ιράν, θέλει να περιορίσει την ηγετική του παρουσία στην περιοχή με κάθε τρόπο, έστω και αν απαιτηθεί χρήση στρατιωτικών μέσων. Σε αυτό το σημείο παρατηρείται η σύγκρουση ΗΠΑ και Ισραήλ αναφορικά με το Ιράν, γεγονός που δεν ανατρέπει την ειδική τους σχέση, αλλά δημιουργεί εντάσεις που υπογραμμίζουν τη διαφορετική προσέγγιση του ιρανικού αδιεξόδου.

Σύνοψη Συμπερασμάτων

Στις 14 Ιουνίου 2013 ο Ιρανικός λαός ανέδειξε στην Προεδρία έναν μεταρρυθμιστή κληρικό, τον Hassan Rouhani, γεγονός που δημιουργεί αισιοδοξία στην παγκόσμια κοινότητα σχετικά με την έκβαση των προβλημάτων που αφορούν στο Ιράν. Παρουσιάζεται πιο πραγματιστής και μετριοπαθής από τον απερχόμενο Ahmadinejad, είναι διπλωμάτης και πολιτικός με πλήρη γνώση των ζητημάτων εξωτερικής πολιτικής, καθώς έχει διατελέσει και επικεφαλής διαπραγματευτής του Ιράν για τα πυρηνικά. Όμως, η έλευση ενός μετριοπαθούς στην Ιρανική Προεδρία δεν είναι αρκετή από μόνη της για να θεραπεύσει τις «ανοιχτές πληγές», όπως τις αποκάλεσε ο ίδιος στις σχέσεις του Ιράν με τις ΗΠΑ. Πέρα από την αμοιβαία δυσπιστία των τελευταίων 30 χρόνων και τις χαμένες ευκαιρίες του παρελθόντος, η Κυβέρνηση Obama προβλέπεται ότι θα εκμεταλλευτεί τη συγκυρία, ώστε να κάνει σύντομα μια κίνηση καλής θέλησης περιορίζοντας τις κυρώσεις, αλλά και το Ιράν με τη σειρά του θα πρέπει να δεχτεί διαφάνεια και επιθεώρηση του πυρηνικού του προγράμματος. Δεδομένου ότι η κόκκινη γραμμή της Δύσης έχει μετακινηθεί ελαφρώς και αποδέχεται τον εμπλουτισμό ουρανίου από το Ιράν, αρκεί να μην φτάνει σε επίπεδα κατάλληλα για κατασκευή πυρηνικών όπλων, η ευκαιρία για εξομάλυνση των σχέσεων των δύο χωρών είναι μοναδική (Μποζανίνου Γ. β., 2013). Συνεπώς, οι προοπτικές που διαφαίνονται στις σχέσεις ΗΠΑ – Ιράν είναι μάλλον θετικές και κινούνται προς την πολιτική της ανάπτυξης σχέσεων και όχι προς την ανάσχεση του Ιράν ή ακόμη και την άμεση επέμβαση. Η επιλογή αυτής της κατεύθυνσης ενδεχομένως να εντείνει περισσότερο τις προστριβές με την Ισραηλινή ηγεσία που πιέζει για ανάληψη δράσης, καθώς ένα μεταρρυθμιστικό και πλήρως συμμορφωμένο με τις διεθνείς απαιτήσεις Ιρανικό καθεστώς, αποτελεί απειλή για τα ισραηλινά συμφέροντα. Όσο πιο ενισχυμένο παρουσιάζεται το Ιράν στη διεθνή κοινότητα και στη Μέση Ανατολή, τόσο μεγαλύτερη η απειλή για το Ισραήλ.

Στην παρούσα ανάλυση, επιχειρήθηκε μια προσέγγιση στις περίπλοκες σχέσεις ΗΠΑ – Ισραήλ – Ιράν και στα διαφορετικά συμφέροντά τους στη Μέση Ανατολή. Η θέση της Ισλαμικής Δημοκρατίας στην περιοχή είναι εξέχουσα από τα αρχαία χρόνια και ο ρόλος που επιθυμεί και σήμερα να παίζει είναι της ηγετικής δύναμης. Αν και σιιτικό, μη αραβικό θεοκρατικό καθεστώς, προσπαθεί να ηγηθεί του μουσουλμανικού κόσμου, εξαλείφοντας τις διαφορές Σιτών και Σουνιτών. Προσπαθώντας να προσεγγίσει τα γειτονικά κράτη, αναπτύσσοντας σχέσεις συνεργασίας και ένα περιβάλλον σταθερότητας, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την

ανάδειξη της ισχύος του στην περιοχή. Λόγω των κυρώσεων από τη Δύση, στρέφεται προς τις αναδυόμενες οικονομίες της Κίνας και της Ρωσίας, εξασφαλίζοντας ισχυρούς συμμάχους στο διεθνές σύστημα και οικονομική στήριξη. Η στρατηγική ασφαλείας του Ιράν περιλαμβάνει την προώθηση της σταθερότητας στην περιοχή και την περιφερειακή συνεργασία. Αν και δεν προβλέπει την επεκτατική εξάπλωση της επιρροής του, εντούτοις η ανάπτυξη του πυρηνικού προγράμματος που προορίζεται για την παραγωγή ενέργειας δημιουργεί προϋποθέσεις ασφαλείας για το καθεστώς από εξωτερικές απειλές ανατροπής του. Ακόμη, η συμμαχία με εξτρεμιστικές οργανώσεις, που οι ΗΠΑ χαρακτηρίζουν τρομοκρατικές, εντάσσεται στα πλαίσια εξασφάλισης συμμαχιών στην περιοχή.

Οι σχέσεις του Ιράν με τις ΗΠΑ δεν ήταν εξαρχής εχθρικές, αλλά μετά την Επανάσταση το κλίμα άλλαξε και εξακολούθει να επικρατεί κλίμα δυσπιστίας. Παρά τη συνεργασία Ουάσιγκτον – Τεχεράνης για την ανασυγκρότηση του Αφγανιστάν και του Ιράκ, η αμερικανική ηγεσία ενέταξε το Ιράν στον «άξονα του κακού». Οι προσπάθειες προσέγγισης της Κυβέρνησης Obama δεν έχουν αποδώσει τα αναμενόμενα αποτελέσματα, ενώ η κλιμάκωση των κυρώσεων δημιουργεί αρνητικό κλίμα εντός της ιρανικής κοινωνίας. Το κυριότερο ζήτημα που απασχολεί τις δύο πλευρές είναι το πυρηνικό πρόγραμμα, σε βαθμό που να υποστηρίζεται από κάποιους πολιτικούς κύκλους το ενδεχόμενο άμεσης επέμβασης στο Ιράν. Οι περισσότεροι αναλυτές καταλήγουν ότι οι αρνητικές επιπτώσεις από μια στρατιωτική επέμβαση καθιστούν την επιλογή αυτή «έσχατη λύση».

Επί Σάχη οι σχέσεις του Ιράν με το Ισραήλ ήταν ανεπτυγμένες, καθώς τα δύο κράτη αντιμετώπιζαν δύο κοινές απειλές: τον αραβικό εθνικισμό και τον κομμουνισμό. Η σχέση αυτή ανατράπηκε φαινομενικά με την Ισλαμική Επανάσταση, αλλά η ψυχρή ειρήνη που είχε αναπτυχθεί διατηρήθηκε μέχρι το 1991. Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και η κατάρρευση του Ιρακινού καθεστώτος σηματοδότησαν μια νέα διπολική δομή στη Μέση Ανατολή, όπου Ιράν και Ισραήλ αναδεικνύονται ως ισχυροί περιφερειακοί δρώντες. Η σχέση με τις ΗΠΑ καθορίζει ουσιαστικά τους όρους της νέας κατάστασης: η στήριξη του Εβραϊκού κράτους σημαίνει την αυτόματη απομόνωση του Ιράν. Στα άλυτα ζητήματα των δύο κρατών εντάσσεται το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν και η στήριξη τρομοκρατικών οργανώσεων που διακηρύσσουν την εξάλειψη του Εβραϊκού κράτους. Η άμεση επέμβαση του Ισραήλ στο Ιράν υποστηρίζεται από την πλειονότητα του πολιτικού κόσμου, αν και το τελικό αποτέλεσμα δεν προβλέπεται να είναι θετικό για το Ισραήλ χωρίς την αμερικανική στήριξη.

Συμπερασματικά, διαπιστώνεται η σύμπτωση της θέσης της αμερικανικής πολιτικής ηγεσίας με την ισραηλινή αναφορικά με το ιρανικό αδιέξοδο, η οποία εδράζεται κατά κύριο λόγο στην ειδική σχέση των δύο δυνάμεων και στην ταύτιση των συμφερόντων τους στη Μέση Ανατολή. Ειδικότερα, οι ΗΠΑ δεν επιθυμούν την ανατροπή της υπάρχουσας ισορροπίας δυνάμεων από μια περιφερειακή δύναμη που μπορεί να επηρεάσει την προμήθεια πετρελαίου προς τη Δύση και συνεπώς στηρίζουν τα αδύναμα κράτη του Κόλπου ενάντια στην Ιρανική κυριαρχία, αλλά και το Ισραήλ, που διαθέτει στρατιωτική και οικονομική υπεροχή, όμως έχει ανάγκη την αμερικανική βοήθεια για να επιβιώσει σε ένα «εχθρικό» αραβικό περιβάλλον. Μετά την εισβολή στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ, οι ΗΠΑ προσπαθούν σταθερά να περιορίσουν την Ιρανική δύναμη είτε με την πρόφαση της στήριξης αντιαμερικανικών επιθέσεων στο Ιράκ από το Ιρανικό καθεστώς είτε με την παγκόσμια απειλή του ιρανικού πυρηνικού οπλοστασίου. Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται και η ισραηλινή πολιτική, η οποία μέσω του ισχυρού Εβραϊκού Λόμπυ στις ΗΠΑ με ερείσματα στους νεοσυντηρητικούς κύκλους που επί Bush βρίσκονται στην εξουσία, πιέζει για την ανάληψη δράσης κατά του Ιράν. Η αμερικανική οικονομική κρίση του 2007, η κακή εμπειρία από τις προηγούμενες αμερικανικές επεμβάσεις και το γεγονός ότι δεν μπορεί η Αμερική να ανοίξει τρίτο μέτωπο στη Μέση Ανατολή, καθώς έχει χάσει τα ερείσματά της τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, δημιουργούν την πρώτη ρήξη με την Ισραηλινή ηγεσία. Η εκλογή του Obama στην Προεδρία επιβεβαιώνει την αλλαγή στην αμερικανική εξωτερική πολιτική με την επαναπροσέγγιση του Ιράν, αλλά με παράλληλη ενίσχυση των κυρώσεων, προκειμένου να ικανοποιούν τα ισραηλινά αιτήματα για εντατικοποίηση των πιέσεων στο καθεστώς της Τεχεράνης. Βέβαια, η αλλαγή αυτή δεν συνεπάγεται αλλαγή των αμερικανικών συμφερόντων στην περιοχή ούτε και σύγκρουση με το Ισραήλ. Πρόκειται για μια προσέγγιση που προωθεί με το χαμηλότερο δυνατό κόστος τα αμερικανικά συμφέροντα, ενώ ενδέχεται η αμερικανική ηγεσία τελικά να αποδεχτεί το πυρηνικό οπλοστάσιο του Ιράν, ελπίζοντας στην εξισορρόπηση της δυσλειτουργικής μέχρι σήμερα κυριαρχίας του Ισραήλ στη Μέση Ανατολή.

Σημειώσεις

¹ Οι πέντε κρίσεις αφορούν στην κρίση του Σουέζ (1956), στους Αραβοϊσραηλινούς πολέμους (1967-1973), στην Ισλαμική Επανάσταση (1979), στον Πόλεμο του Κόλπου (1991) και στην εισβολή στο Αφγανιστάν (2001) και στο Ιράκ (2003).

² Μετά το Ισραήλ, την Αίγυπτο και προσφάτως και τη Σαουδική Αραβία.

³ Το Ιράν εκτιμάται ότι διαθέτει το 9% των γνωστών αποθεμάτων πετρελαίου παγκοσμίως και κατατάσσεται στην τέταρτη θέση μετά τη Βενεζουέλα, τη Σαουδική Αραβία και τον Καναδά. Επίσης, είναι ο τρίτος μεγαλύτερος προμηθευτής αργού πετρελαίου στην παγκόσμια αγορά και λόγω της στρατηγικής του θέσης, το 35% του συνόλου των θαλάσσιων συναλλαγών πετρελαίου και το 20% του πετρελαίου που είναι εμπορεύσιμο σε παγκόσμιο επίπεδο ελέγχεται από το Ιράν, καθώς διέρχεται από τα Στενά του Hormuz. Ακόμη, διαθέτει το 15% περίπου των παγκόσμιων αποθεμάτων φυσικού αερίου και βρίσκεται στη δεύτερη θέση μετά τη Ρωσία (Country Analysis Report: Iran, 2013).

⁴ Στους δημοκρατικούς θεσμούς εντάσσεται ο Πρόεδρος, το κοινοβούλιο με 290 μέλη (Majlis), τα αστικά και ποινικά δικαστήρια και ο τακτικός στρατός. Παράλληλα, στους ισλαμικούς θεσμούς προβλέπεται ο Ανώτατος αρχηγός, το δωδεκαμελές Συμβούλιο των Φρουρών, τα ισλαμικά δικαστήρια και οι Φρουροί της Επανάστασης και η πολιτοφυλακή Basij.

⁵ Από το 1989 μέχρι το 1997 οι ξένες κυβερνήσεις και τα διεθνή μέσα θεωρούσαν το Rafsanjani τον πιο ισχυρό αξιωματούχο, ενώ από το 1997 μέχρι το 2005, ο Πρόεδρος Khatami επισκίασε τον Khamenei με την μεταρρυθμιστική του προσπάθεια στο εσωτερικό και τα καλέσματά του για «διάλογο» με τους πολιτισμούς της Δύσης. Από το 2005 μέχρι σήμερα ο Ahmadinejad σταθερά έχει παραμερίσει τον ανώτατο άρχοντα με τις επιθέσεις του κατά του Ισραήλ.

⁶ Χαρακτηριστική είναι η αντίδραση των φοιτητών του Πανεπιστημίου της Τεχεράνης το 1999, όταν διαμαρτυρήθηκαν για το κλείσιμο από το καθεστώς μιας δημοφιλούς μεταρρυθμιστικής εφημερίδας, διαμαρτυρία που πνίγηκε στο αίμα λίγες μέρες αργότερα. Ο Πρόεδρος Khatami τήρησε αποστάσεις από τη φοιτητική εξέγερση λόγω πιέσεων που δέχθηκε από τους Φρουρούς της Επανάστασης και η υποχώρησή του αυτή σήμανε και το τέλος της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας (Brumberg, 2010).

⁷ Σύμφωνα με την Έκθεση της EIA (U.S. Energy Information Administration).

⁸ Λόγω της στενής σχέσης των δύο κρατών, προκάλεσε έκπληξη το γεγονός ότι η Ινδία υποστήριξε το καταδικαστικό ψήφισμα της ΙΑΕΑ για την αδιαφάνεια του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν εντάσεις που τελικά δεν οδήγησαν σε αναστολή των υπαρχουσών συμφωνιών (Vakil, 2006).

⁹ Τόσο το Ισραήλ όσο και η Γαλλία σταθερά στηρίζουν τον διεθνή αγώνα κατά του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν. Επίσης, ο περιορισμός των στρατιωτικών εξοπλισμών του Ιράν από τη Ρωσία εξασφαλίζει ότι το Ισραήλ δε θα προμηθεύσει με όπλα τη Γεωργία, όπως συνέβαινε πριν από τη ρωσική επέμβαση του 2008 (Katz, 2010).

¹⁰ Χαρακτηριστική είναι η συμφωνία που υπογράφηκε με την κρατική κινεζική πετρελαϊκή εταιρεία Zhuhai Zhenrong Corporation για την εισαγωγή 110 εκατομμυρίων τόνων υδροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) από το Ιράν σε διάρκεια 25 ετών, την οποία ακολούθησε μια αντίστοιχη συμφωνία με την επίσης κρατική Sinopec (Gundzik, 2007).

¹¹ Από το 2005, το Ιράν συμμετέχει στον Οργανισμό ως κράτος παρατηρητής και παρά την αίτησή του για να γίνει πλήρες μέλος, ο Οργανισμός αρνείται να δεχτεί το Ιράν λόγω των κυρώσεων που του επιβάλλει ο ΟΗΕ.

¹² Ειδικότερα προσπάθησε να επηρεάσει το εκλογικό αποτέλεσμα των βουλευτικών ιρακινών εκλογών του 2005 και του 2010 και των περιφερειακών εκλογών του 2009 μέσω της χρηματοδότησης των υποψηφίων που στήριζε το ισλαμικό καθεστώς (Eisenstadt, 2010).

¹³ Για παράδειγμα, η ανατροπή του καθεστώτος στο Μπαχρέιν θα αποτελούσε σημαντικό πλήγμα για τη Σαουδική Αραβία, στενό σύμμαχο των ΗΠΑ και αντίπαλο του Ιράν, γεγονός που εξηγεί γιατί Σαουδική κυβέρνηση έστειλε 1,100 στρατιώτες στο Μπαχρέιν το Μάρτιο του 2011 προκειμένου να βοηθήσει το καθεστώς να καταστείλει τις εξεγέρσεις.

¹⁴ Μετά την απομάκρυνση των αμερικανικών στρατευμάτων από το Ιράν στα τέλη του 2011, ο Σίιτης Ιρακινός Πρωθυπουργός Nuri al Maliki¹⁴ κινήθηκε διαστικά και πολιτικά κατά κάποιων Σουνιτών εταίρων του κυβερνητικού συνασπισμού, δημιουργώντας την αίσθηση ότι η πλειοψηφία των Σιιτών του Ιράν επιδιώκει να ασκήσει κυρίαρχη εξουσία στο Ιράν (Blanchard C. et al., 2012)

¹⁵ Οι νέες συμφωνίες είναι της τάξης του 50/50 για την εταιρεία και το κράτος αντίστοιχα, όπου στις υποχρεώσεις τις εταιρείας περιλαμβάνεται η εξόρυξη, η μεταφορά, η τεχνολογία και το marketing, σε αντίθεση με το προηγούμενο βρετανικό καθεστώς που προέβλεπε 70/30 αντίστοιχα. Οι ΗΠΑ με τις ευνοϊκότερες αυτές συμφωνίες έδωξαν ολοκληρωτικά τη Μ. Βρετανία από τη Μέση Ανατολή, γεγονός που δεν τους το συγχώρεσε ποτέ.

¹⁶ Στις μεταρρυθμίσεις περιλαμβάνεται ο περιορισμός της εξουσίας του Σάχη που στηρίζεται από τους Βρετανούς, η φιλελευθεροποίηση του καθεστώτος και η εθνικοποίηση της πετρελαϊκής εταιρείας AIOC (Anglo-Iranian Oil Company) που μέχρι τότε ήταν υπό βρετανικό έλεγχο, με στόχο τη δικαιότερη κατανομή του πλούτου.

¹⁷ Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η κατάληψη της αμερικανικής πρεσβείας το 1979 με την ομηρία 52 διπλωματών για 444 ημέρες, η σταθερή προμήθεια στρατιωτικού υλικού από τις ΗΠΑ στον Saddam κατά τη διάρκεια του οκταετούς πολέμου, η επίθεση των αμερικανικών ναυτικών δυνάμεων κατά των ιρανικών το 1988 ως αντίποινα λόγω της βύθισης αμερικανικού πλοίου από ιρανική νάρκη και η επίθεση σε αμερικανικό στρατόπεδο στο Khobar της Σαουδικής Αραβίας το 1996 που σύμφωνα με τις αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών υποστηριζόταν από τους Φρουρούς της Επανάστασης (Eisenstadt M. & Clawson P., 2008).

¹⁸ Μάλιστα, η συμβολή της Ιρανικής ομάδας ήταν κεντρικής σημασίας για να πεισθεί η Αφγανική αντιπολίτευση να στηρίζει τον υποστηριζόμενο από τις ΗΠΑ υποψήφιο Πρόεδρο, Hamid Karzai.

¹⁹ Πρόκειται για έναν συνδυασμό απειλών και υποσχέσεων που ο Alexander George ονόμασε coercive diplomacy. Μια μερίδα θεωρητικών υποστηρίζει την πρόταση αυτή ως την καλύτερη επιλογή για τις ΗΠΑ (Jervis, 2013).

²⁰ Από τις αρχές του 2012 το Rial έχει χάσει τη μισή του αξία και ο πληθωρισμός έχει εκτιναχθεί (Field, 2013).

²¹ Οι Αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας είναι οι εξής: Απόφαση 1696 (31/07/06), Απόφαση 1737 (23/12/06), Απόφαση 1747 (24/03/07), Απόφαση 1803 (03/03/08), Απόφαση 1835 (27/09/08) και Απόφαση 1929 (09/06/10).

²² Όπως η Γερμανία μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και το Ιράν μετά τον Πόλεμο του Κόλπου.

²³ Το εύρος της συνεργασίας αυτής ήρθε στη δημοσιότητα με την Υπόθεση Ιράν – Κόντρας, όπου το Ισραήλ άσκησε πιέσεις στις ΗΠΑ να εξοπλίσουν στρατιωτικά το Ιράν στον πόλεμο κατά του Saddam, προκειμένου να επιτύχουν μια ευρύτερη στρατηγική σχέση με το Ιράν. Μάλιστα, ειμάζεται ότι το 80% των οπλικών συστημάτων που προμηθεύτηκε το Ιράν αμέσως μετά την έναρξη του πολέμου προερχόταν από το Ισραήλ (Parsi, 2007)

²⁴ Μεταξύ άλλων, το Ιράν επέτρεπε τη διέλευση των αμερικανικών δυνάμεων από τον εναέριο χώρο του για τις επιθέσεις στο Ιράν.

²⁵ Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσονται οι βομβαρδισμοί της ισραηλινής πρεσβείας στο Μπουένος Άιρες και στο εβραϊκό κοινοτικό κέντρο στην Αργεντινή το 1994, αν και δεν υπάρχουν αποδείξεις που να συνδέουν το Ιράν με τις εν λόγω ενέργειες (Parsi, 2007)

²⁶ Ο Νότιος Λίβανος ήταν παραδοσιακά ο τόπος της αποκλεισμένης πολιτικά σιιτικής μουσουλμανικής κοινότητας. Η εισβολή των Ισραηλινών το 1982 στον Νότιο Λίβανο κατά της PLO έγινε αρχικά δεκτή από τη σιιτική κοινότητα, λόγω των αντιπαραθέσεων με τους Παλαιστίνιους πρόσφυγες για τη διαχείριση των τοπικών πόρων και την καταπιεστική δράση της PLO στην περιοχή, αλλά στη συνέχεια επέκριναν την δημιουργία «ζώνης ασφαλείας» από τις ισραηλινές δυνάμεις στον νότο. Η ισραηλινή εισβολή επέτεινε ήδη την κακή κατάσταση των Λιβανέζων που υπέφεραν από τον επταετή εμφύλιο πόλεμο. Η σφαγή στους καταυλισμούς της Sabra και Shatila στη Βυρηττό από Χριστιανούς Μαρωνίτες με σιωπηρή έγκριση από το Ισραήλ, έκανε την συνεργασία με το Ιράν μονόδρομο. Η Τεχεράνη δεν επιθυμούσε τη δημιουργία ενός αντι-ισραηλινού μετώπου, όσο την ανάγκη να βρει έρεισμα σε μια αραβική χώρα, προκειμένου να εξάγει την ισλαμική επανάσταση. Η ισραηλινή εισβολή στον Λίβανο ουσιαστικά οδήγησε στη δημιουργία ενός σιιτικού κινήματος, εμπνευσμένου από την ισλαμική επανάσταση, την Λιβανέζικη Hezbollah (Parsi, 2007).

²⁷ Το 2002 ισραηλινές δυνάμεις κατάσχισαν ένα πλοίο, το Karine-A, στην Ερυθρά Θάλασσα, το οποίο σύμφωνα με τις ισραηλινές και αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες μετέφερε παράνομα όπλα από το Ιράν στην Παλαιστινιακή Αρχή, ενώ η επιχείρηση συντονιζόταν από την Hezbollah. Αν και η ιρανική ηγεσία αρνήθηκε κάθε εμπλοκή στην εν λόγω επιχείρηση, δημιουργήθηκαν εντάσεις στις σχέσεις με το Ισραήλ (Bahgat, 2003).

²⁸ Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται η διέλευση ισραηλινών υποβρυχίων από τη Διώρυγα του Σουέζ, οι συνομιλίες με τη Σαουδική Αραβία και οι μεγάλης κλίμακας στρατιωτικές ασκήσεις στη Μεσόγειο, στις οποίες συμμετείχε και η Ελλάδα. Παράλληλα, η αεροπορική επιδρομή των ισραηλινών δυνάμεων που κατέστρεψε τον πυρηνικό αντιδραστήρα της Συρίας το 2007 πριν να ολοκληρωθεί, αντιμετωπίστηκε ευρέως σαν μια προσπάθεια της ισραηλινής πλευράς να μην επιτρέψει την άνοδο μιας εχθρικής πυρηνικής δύναμης στη Μέση Ανατολή.

²⁹ Ιστορικά οι προσπάθειες των ΗΠΑ να αποτρέψουν τη διάδοση πυρηνικών όπλων, δεν υπήρξαν επιτυχημένες, λαμβάνοντας υπόψη την περίπτωση της Β. Κορέας και του Πακιστάν.

Βιβλιογραφία

1. "Afghan Refugees in Iran: Go Back Home". (2013, February 13). Ανάκτηση από The Economist: <http://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21571935-irans-economy-slides-afghan-refugees-are-being-penalised-go-back-home/print>
2. Addis C. et al. (2009). "Iran: Regional Perspectives and U.S Policy". Congressional Research Service.
3. Albright & Stricker. (2010). "Iran's Nuclear Program". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace.
4. Allin D. & Simon S. (2010). "The Sixth Crisis - Iran, Israel America and the Rumors of War". Oxford University Press.
5. Bahgat, G. (2003). "Iran, the United States, and the War on Terrorism". *Studies in Conflict & Terrorism* , 26 (2), 93-104.
6. Bakhash, S. (2010). "The Six Presidents". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace.
7. Barzegar, K. (2008). "Iran's Foreign Policy in Post-Invasion Iraq". *Middle East Policy* , XV (4), 47-58.
8. Bennis, P. (2009). "Understanding the U.S. - Iran Crisis: A Primer". Olive Branch Press.
9. Berman, I. (2010). "How to Support the Struggle for Iran's Soul". *Middle east Quarterly* , 17 (2), 53-61.
10. Blanchard C. et al. (2012). "Change in the Middle East: Implications for U.S. Policy". Congressional Research Service.
11. Brumberg, D. (2010). "Iran and Democracy". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace.

-
12. Clawson P. & Makovsky D. (2012). "*Preventing An Iranian Nuclear Breakout - U.S. - Israel Coordination*". Strategic Report, The Washington Institute for Near East Policy.
  13. Clawson, P. (2010). "U.S. Sanctions". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace.
  14. Connell, M. (2010). "Iran's Military Doctrine". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace.
  15. (2013). *Country Analysis Report: Iran*. U.S. Energy Information Administration. Ανάκτηση από <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=IR>
  16. Creveld, M. V. (2008). "Breaking the Nuclear Taboo in Iran". *New Perspectives Quarterly* , 25 (4), 67-9.
  17. Danziger R. & Gordon B. (1995, September). "End American Aid to Israel?: No, It Remains Vital". *Middle East Quarterly* , 13-21.
  18. Dobbins, J. (2010). "Engaging Iran". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace.
  19. Duffy, M. (2006, September 17). "The Plan for War Against Iran". *Time Magazine* . Ανάκτηση από <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1535817,00.html>
  20. Eisenstadt & Knights. (2012). "*Beyond Worst-Case Analysis - Iran's Likely Responses to an Israeli Preventive Strike*". Policy Notes, The Washington Institute for Near East Policy.
  21. Eisenstadt M. & Clawson P. (2008). "*The Last Resort: Consequences of Preventive Military Action against Iran*". Policy Focus, The Washington Institute for Near East Policy.
  22. Eisenstadt M. & Pollock D. (2012). "*Asset Test: How the United States Benefits from its Alliance with Israel*". Strategic Report, The Washington Institute for Near East Policy.

-
23. Eisenstadt, M. a. (2010). "Iran and Iraq". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace.
  24. Farhang, M. (2003). "A Triangle of Realpolitik: Iran, Iraq and the United States". *Nation* , 276 (10), 18-21.
  25. Feldman, S. (2013, January 18). "Israel's Elections and the Iran Crisis". *National Interest* . Ανάκτηση από <http://nationalinterest.org/commentary/israels-election-the-iran-crisis-7981>
  26. Field, A. (2013, June 3). "White House Unveils New Iran Sanctions". *Financial Times* . Ανάκτηση από <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/9a943d20-cc8b-11e2-bb22-00144feab7de.html#axzz2XQl45zCt>
  27. Friedman, R. Z. (2005). "Confronting Iran". *National Review* , 57 (3), 36-9.
  28. Giraldi, P. (2012, January 11). "*What War With Iran Might Look Like*". Ανάκτηση από [Antiwar.com](http://www.original.antiwar.com/giraldi/2012/01/11/what-war-with-iran-might-look-like) Original: <http://www.original.antiwar.com/giraldi/2012/01/11/what-war-with-iran-might-look-like>
  29. Goodarzi, J. (2010). "Iran and Syria". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace.
  30. Gundzik, J. P. (2007, April 17). "*The Ties that Bind China, Russia and Iran*". Ανάκτηση από [Asia Times Online:](http://www.atimes.com/atimes/China/GF04Ad07.html) <http://www.atimes.com/atimes/China/GF04Ad07.html>
  31. Hadley, S. J. (2010). "The George W. Bush Administration". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace.
  32. Hahn, P. (1998). "Commentary - Special Relationships". *Diplomatic History* , 22 (2), 263-272.
  33. Halliday, F. (2001, Autumn). "Iran and the Middle East: Foreign Policy and Domestic Change". *Middle East Report* , 42-47.

-
34. Herman, A. (2006). "Getting Serious About Iran: A Military Option". *Commentary* , 122 (4), 28-32.
  35. Hersh, S. M. (2007, October 8). "Shifting Targets: The Administration's plan for Iran". *The New Yorker* .
  36. Jervis, R. (2013). Getting to Yes With Iran. *Foreign Affairs* , 92 (1), 105-115.
  37. Katz, M. N. (2010). "Iran and Russia". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace.
  38. Katzman, K. (2012). "*Iran: U.S. Concerns and Policy Responses*". Congressional Research Service.
  39. Kaye D. et al. (2011). "*Israel and Iran - A Dangerous Rivalry*". RAND - National Defense Research Institute.
  40. Knapp, P. (2010). "The Gulf States in the Shadow of Iran". *Middle East Quarterly* , 17 (1), 49-59.
  41. Levitt, M. (2010). "Financial Sactions". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace.
  42. Limbert, J. (2010). "The Obama Administration". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace.
  43. Luttwak, E. N. (2006, April 18). "*Three Reasons Not to Bomb Iran - Yet*". Ανάκτηση από Today.Az: <http://www.today.az/print/news/politics/25258>
  44. Mearsheimer J. & Walt S. (2006). "*Το Ισραηλινό Λόμπι και η Πολιτική των ΗΠΑ*". Εκδόσεις Θύραθεν.
  45. Molavi, A. (2005). "A New Day in Iran?". *Smithsonian* , 35 (12), 5463.
  46. Morgan F. et al. (2008). "*Dangerous Thresholds: Managing Escalation in the 21st Century*". RAND Corporation.

-
47. Mraz, M. J. (1997). *"Dual Containment: U.S. Policy in the Persian Gulf and a Recommendation for the Future"*. The Research Department Air Command and Staff College.
48. Nader, A. (2013, May 28). "Think Again: A Nuclear Iran". *Foreign Policy Magazine* .
49. Park, J. S. (2010). "Iran and China". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace.
50. Parsi, T. (2007). *"Israel: Relations with Iran"*. Ανάκτηση από Encyclopaedia Iranica: <http://www.iranicaonline.org/articles/israel-i-relations-with-iran#pt2>
51. Petras, J. (2006). *"The Power of Israel in the United States"*. (D. G. Collier, Επιμ.)
52. Podhoretz, N. (2009, May). "How Obama's America Might Threaten Israel". *Commentary* .
53. Riedel, B. (2011). *"Iran - U.S.: After the Iranian Bomb"*. Institute For National Strategic Studies, Center for Strategic Research.
54. Riedel, B. a. (2010). "The Clinton Administration". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace.
55. Roshandel, J. (2011). *Iran, Israel, and the United States: Regime Security vs Political Legitimacy*. Praeger.
56. Sadjadpour, K. (2010). "The Supreme Leader". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace.
57. Sagan, S. D. (2006, September/ October). "How to Keep the Bomb From Iran". *Foreign Affairs* .
58. Shuja, S. (2007). "America, North Korea and Iran". *Contemporary Review* , 289, 432-441.
59. Simon, S. a. (2010). "Iran and Israel". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace.

-
60. Simon, S. b. (2009). *"An Israeli Strike on Iran"*. Contingency Planning Memorandum, Council on Foreign Relations.
  61. Slocombe, R. B. (2011). *"Israel: A Strategic Asset for the United States"*. The Washington Institute for Near East Policy.
  62. Starr, J. (2010). "The U.N. Resolutions". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace.
  63. Terrill, A. (2009, Spring). "Deterrence in the Israeli-Iranian Strategic Standoff". *Parameters* , 81-94.
  64. Vakil, S. (2006). "Iran: Balancing East Against West". *The Washington Quarterly* , 29 (4), 51-65.
  65. Walt, S. a. (2013, March 26). *Stephen Walt Blog*. Ανάκτηση από Foreign Policy: http://walt.foreignpolicy.com/posts/2013/03/26/our_myopic_approach_to_iran
  66. Walt, S. b. (2011, November 9). *Stephen Walt Blog*. Ανάκτηση από Foreign Policy: http://walt.foreignpolicy.com/posts/2011/11/08/news_flash_winep_defends_the_special_relationship
  67. Walt, S. c. (2013, June 24). *Stephen Walt Blog*. Ανάκτηση από Foreign Policy: http://walt.foreignpolicy.com/posts/2013/06/24/what_is_obama_really_doing_in_syria
  68. Waltz, K. (2012, July/ August). "Why Iran Should Get the Bomb". *Foreign Affairs* .
  69. Weiss, L. (2009). "Israel's Future and Iran's Nuclear Program". *Middle East Policy* , XVI (3), 79-88.
  70. White, J. (2011, July/ August). "What Would War with Iran Look Like?". *The American Interest* .
  71. Wright, R. (2010). "The Challenge of Iran". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace Press.

72. Zakheim, D. S. (2010). "The Military Option". Στο R. Wright (Επιμ.), *The Iran Primer : Power, Politics, and U.S. Policy*. United States Institute of Peace.
73. Zarif, M. J. (2007). "Tackling the Iran-U.S. Crisis: The Need For A Paradigm Shift". *Journal of International Affairs* , 60 (2), 73-94.
74. Μποζανίνου, Γ. α. (2013, Μάρτιος 24). "Πρώτη Επίσκεψη στην Παλαιστίνη Χωρίς ούτε ένα Δώρο". *Το Βήμα* , 30-1.
75. Μποζανίνου, Γ. β. (2013, Ιούνιος 23). Συμπληγάδες στον δρόμο για την προσέγγιση. *ΤΟ ΒΗΜΑ* , Α28-9.